

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

• MEDICAL LIBRARIES •

2024/2

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association
2024. június, 21. (64.) évfolyam, 2. szám

Az Orvosi Könyvtárak rovatainak tartalmi ismertetése | *Description of the Sections*

HÍREK | *NEWS*

Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel kapcsolatos újdonságokról

MOKSZ | *HMLA*

Cikkek a MOKSZ egészséget érintő általános kérdésekről

ESEMÉNYEK | *EVENTS*

Tudósítások a MOKSZ által szervezett, vagy MOKSZ tagok részvételével lezajlott rendezvényekről

HONLAP | *WEBSITE*

A MOKSZ honlapjának fejlesztéséről, érdekességeiről, újdonságairól szóló információk

KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS | *EDUCATION, TRAINING*

Általános információk, tudósítások a MOKSZ által szervezett képzésekről, továbbképzésekről

BESZÁMOLÓ | *REPORT*

Tudósítások szakmai eseményekről

TUDOMÁNYMETRIA | *SCIENTOMETRICS*

Újdonságok a tudománymetria témaköréből

EREDETI KÖZLEMÉNY | *ORIGINAL ARTICLE*

Új, korábban máshol nem publikált tudományos eredmények bemutatása

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY | *REVIEW ARTICLE*

Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért eredmények összegzése

REFERÁTUM | *REVIEW*

Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával

KIÁLLÍTÁS | *EXHIBITION*

Beszámolók a MOKSZ tagjai által rendezett, vagy más – egészségüggyel, könyvtárral kapcsolatos – kiállításokról

INNEN-ONNAN | *BRIEF COMMUNICATION*

Beszámoló orvosi könyvtárakat, egészségügyet, orvostudományt érintő, közérdeklődésre számot tartó projektekről, jelenségekről, eseményekről

ÉRDEKESSÉG | *CURIOSITY*

Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, neves tudósokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások

ELMONDOM HÁT MINDENKINEK | *SO I'LL TELL EVERYONE*

Magánvélemények, privát gondolatok világunkról és a benne zajló eseményekről

ÉVFORDULÓ | *ANNIVERSARY*

Neves egyéniségek, rangos események jubileumai az orvosi könyvtárak, az egészségügy, az orvostudomány területéről

KÖZTÜNK ÉLNEK | *LIVING AMONG US*

Tudósítások környezetünkben élő népszerű, vagy kevésbé ismert, de az orvosi, egészségügyi, könyvtári szakterületen egyedi tevékenységet végző személyekről

ELŐDEINK | *PREDECESSORS*

Visszatekintés már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjára

LÉLEKHÚR | *SOUL STRING*

Az egészségügy területén dolgozó, de valamely művészeti ágban is otthonosan mozgó munkatársak bemutatása

ÖTLETBÖRZE | *BRAINSTORMING*

Könyvtáraink fejlődését, napi munkáját segítő tapasztalatok megosztása

KÖNYVISMERTETÉS | *BOOK REVIEW*

Orvoslással, egészségüggyel kapcsolatos frissen megjelent, vagy ritkaságnak számító antik könyvek bemutatása

NEKROLÓG | *NECROLOGY*

Emlékezés közelmúltban elhunyt munkatársaink életútjára

NÉVJEGY | *INTRODUCTION*

Bemutatói lehetőség a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára

Benevolo lectori salutem!

Az idei tavasz igazán tartalmas eseményeket hozott a MOKSZ közösségének. Az év elejétől nagy gonddal szervezett országos értekezletünkre május 14-én került sor, melyet a visszajelzések szerint is sikeresnek könyvelhetünk el. A délelőtti elhangzott szakmai előadások és a délutáni közgyűlésünkön megvitatott napirendi pontok konszenzusos döntései tették teljessé rendezvényünket.

A szakmai programban és közösségi élményekben egyaránt gazdag napról részletes beszámoló olvasható MOKSZ rovatunkban, THURÓCZY BERTALANT, a szakmai nap egyik előadóját pedig KÖZTÜNK ÉLNEK rovatunkban mutatjuk be azoknak, akik személyesen nem tudtak jelen lenni országos értekezletünkön, mert a *longevity project* mindenkinek jár!

Mindössze néhány nappal konferenciánk előtt – 2024. május 9-én – PIRMANN TAMÁS kollégánkkal részt vettünk a Magyar Kórházszövetség XXXVI. Kongresszusán. Ott elhangzott előadásunk absztraktját és prezentációját BESZÁMOLÓ rovatunkban tesszük közzé.

Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ és az orvosi-egészségügyi könyvtárak című publikáció EREDETI KÖZLEMÉNY rovatunkat gazdagítja, rövid hírekből összeállított színes hírcsokrunk pedig betekintést enged néhány, hivatásunkat érintő országos eseménybe.

A nyár a feltöltődés évszaka, ehhez kínál szerkesztőségünk az alábbiakkal némi olvasnivalót és kíván nagyon kellemes pihenést, üdítő élményeket, hogy ősszel újult erővel folytathassuk a munkát!

GACSAIYI-TÖLGYESI ÁGNES
főszerkesztő, MOKSZ elnök

Tartalom

ROVATOK TARTALMI ISMERTETÉSE	2
SZERKESZTŐI ELŐSZÓ / GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES	3
TARTALOM	4
HÍREK	6
MOKSZ EGÉSZSÉG – SZAKMAISÁG – INNOVÁCIÓ. MOKSZ Országos Értekezlet, 2024. május 14. / GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES	9
BESZÁMOLÓ A Magyar Kórhákszövetség XXXVI. Kongresszusa, 2024. május 8. / GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES, PIRMANN TAMÁS	15
A Magyar Kórhákszövetség XXXVI. Kongresszusán elhangzott MOKSZ-előadás prezentációja	17
EREDETI KÖZLEMÉNY Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ és az orvosi- egészségügyi könyvtárak / POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)	20
KÖZTÜNK ÉLNEK Longevity – egészségben megélt évek essenciája. 100% élet – hittel, tudatos cselekvéssel / GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES	34
SZERZŐI ÚTMUTATÓ	38

Contents

(fotó: Brátán Vera)

CONTENTS of the COLUMNS	2
EDITORIAL PREFACE / ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI	3
CONTENTS	4
NEWS	6
HMLA MOKSZ General Meeting 2024 – Health – Professionalism – Innovation / ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI	9
REPORT XXXVI. Congress of the Hungarian Hospital Association, 8th May, 2024 / ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI, TAMÁS PIRMAN	15
MOKSZ's presentation on the XXXVI. Congress of the Hungarian Hospital Association	17
ORIGINAL ARTICLE The Országos Könyvforgalmi és Biblio- gráfiai Központ (Hungarian Centre for Interlibrary Loan and Bibliography) and the Medical Libraries / GABRIELLA POGÁNYNÉ DR. RÓZSA (PhD)	20
LIVING AMONG US Longevity – the Essence of Years in Health / ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI	34
AUTHOR GUIDELINES	38

Az egészségügyi könyvtárak szerepe, helye a tudományos

Mi, orvosi könyvtárosok nagyon is jól tudjuk, hogy milyen formában, eszközökkel és leginkább milyen nagymértékben tudjuk támogatni egészségügyi intézményeink, fenntartóink munkáját. Jogos önbecsülésünket a hazai orvosi szakirodalomban való megjelenésünk ugyan nem nagyon igazolja, nemzetközi porondon azonban jelenlétünk és fontosságunk növekvő mértéke megkérdőjelezhetetlen. Csak egy röpke egyszerű keresés eredményei a PubMedben: a „medical libraries” keresőkérdésre az 1837 és 2024 közötti időszakból 5687 találatot kaptunk, és ennek csaknem fele, 2242 a 2000-es, illetve annál frissebb forrás, 2020-tól 303 írás származik. És ebből a jelentős információbázisból csak egyetlen az az idén júniusi közlemény, amely az egészségügyi könyvtárak működését meghatározó szabványok történetét és a szabványalkotás, -alkalmazás jelen helyzetét mutatja be okulásunkra.

(illusztráció: Canva)

Az Orvosi Könyvtárak szerkesztősége jó szívvel ajánlja e cikket a Kedves Kolleginák és Kollégák figyelmébe:

De-la-Mano, Marta. "The historical development and current landscape of health library standards: A critical review." *Health information and libraries journal* vol. 41,2 (2024): 117–135. doi:10.1111/hir.12530 url: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/hir.12530>

Bényei Miklós emlékkonferencia

Az Orvosi Könyvtárak 2023. évi 3. számában adtunk hírt DR. BÉNYEI MIKLÓS haláláról. A szomorú esemény óta még nem telt el egy kerek esztendő, és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Bibliográfiai Szekci-

ója, a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete és a Hajdú-Bihar Megyei Szervezet, valamint a Debreceni Egyetem Informatikai Kar, a Méliusz Juhász Péter Könyvtár és a Debreceni Egyetem Egyetemi és

Nemzeti Könyvtár emlékkonferenciát szervezett a néhai kutató, helytörténész, tanszékalapító, igazgató, egyesületi elnök tiszteletére. A tanácskozás 2024. május 9-én volt a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában. A rendezvény visszaemlékező előadásai áttekintették a gazdag, szerteágazó szakmai életutat, a program második részében pedig dr. Bényei Miklós szellemi hagyatékából sarjadzó friss kutatásait, gyakorlati munkájuk eredményeit tekintették át az előadók.

(forrás: https://konferencia.unideb.hu/hu/benyei_miklos_emlekkonferencia)

(kép: DE weboldala)

Magyar Könyvtárosok IX. Világtalálkozója

Az Országos Széchényi Könyvtár az Országgyűlési Könyvtár partnerségével 2024. november 21–22-én rendezi meg Budapesten – immár kilencedszer – a Magyar Könyvtárosok Világtalálkozóját.

A hagyományokhoz híven idén is két helyszín ad otthont a programnak: a konferencia első napján az Or-

szággházban, a második napon az Országos Széchényi Könyvtárban zajlanak majd az események.

Csak az elmúlt 20 évben ez lesz a negyedik hasonló esemény. Az ideit megelőzően 2004-ben, 2013-ban, majd 2018-ban rendeztek hasonló nagyszabású könyvtárszakmai programot. Az idei, IX. Világtalálkozó két napjának részletei még szervezés alatt állnak, de az egyik helyszín, az Országgyűlési Könyvtár honlapján egy pályázati felhívás olvasható „Könyvtár, ami összeköt” címmel. A pályázat célja jól tükrözi a világtalálkozó határokon átívelő törekvéseit, például a Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok közös munkavégzésének, tapasztalatcseréjének, szakmai együttműködésének elősegítését, támogatását. Ahogy a felhívásban ol-

vasható: A résztvevőknek az Országgyűlési Könyvtárban eltöltött két hét során lehetőségük nyílik a könyvtár állományának, szolgáltatásainak, működésének megismerésére; gyakorlati munkavégzésre, saját szakmai tevékenységük bemutatására; kapcsolatépítésre; közös szakmai együttműködési projektek kidolgozására, illetve azokban való részvételre.

A programra az alábbi országokból lehet pályázni: Horvátország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna.

A pályázat beküldési határideje: 2024. július 31.

Részletei az alábbi linken elérhetők:

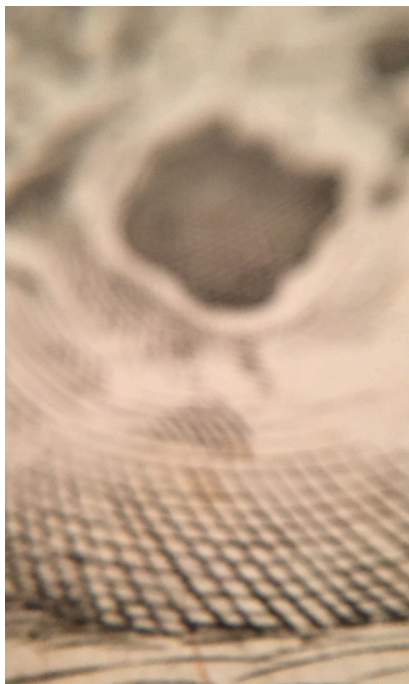
https://www.parlament.hu/documents/d/guest/palyazati_felhivas_2024_konyvtar_ami_osszekot_2024

31. Szent István Könyvhét

Idén május idusa hetében immáron 31. alkalommal rendezték meg a Szent István Könyvhétet, a magyar keresztény és keresztényen könyvkiadók közös rendezvényét. A budapesti Alkantarai Szent Péter ferences templom előtti téren számos fővárosi és vidéki egyházi kötődésű könyvkiadó és antikvárium kínálta portékáit nem csupán teológiai témákban, hanem a széles választékban a szépirodalom, a művészeti és művelődéstörténeti kiadványok és a legkülönfélébb szakirodalmi ismeretterjesztő munkák mellett pszichológiai szakkönyveket is találhatott az érdeklődő. Az orvosi-egészségügyi területen dolgozók, köztük számunkra, orvosi könyvtárosok számára a testi-lelki egészséget támogató olvasnivalók már önmagában „hivatalból” is fontosak, érdekesek voltak. A sátrakban vagy a standoknál böngészhető kötetek azonban nem csupán ott és akkor voltak elérhetők, sokuknak orvosi könyvtáraink polcain is van helye.

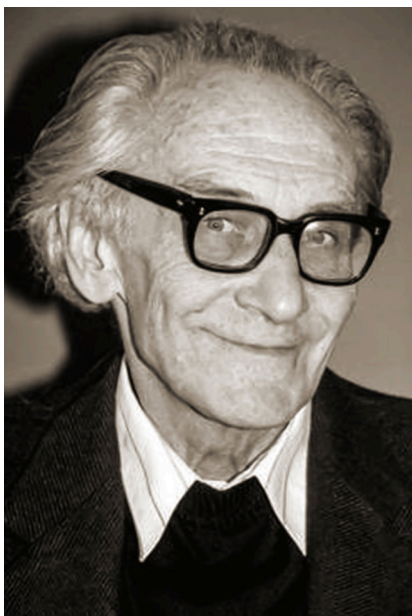
(forrás: <https://szentistvankonyvhét.hu/>)

(fotók: Brátán Vera)

Száz éve született Vekerdí László

(fotó: CC Bahget Iskander)

Száz éve született VEKERDI LÁSZLÓ (1924–2009) könyvtáros, orvostörténész, művelődéstörténeti szakíró és irodalomtörténész, vagy ahogy a Wikipédiában olvasható: Széchenyi-díjas magyar irodalom-, tudomány- és művelődéstörténész, könyvtáros, közíró, polihisztor.

A *Magyar Tudomány* című folyóirat idén augusztusban tematikus számot jelentet meg a sokoldalú jeles személyiség munkásságának áttekintésére.

Saját házuk tája környékéről, Vekerdí orvosi és orvostörténeti működéséről FORRAI JUDIT tanulmányát, az akadémiai könyvtári tevékenységéről pedig a „szemtanú” DR. MURÁNYI LAJOS visszaemlékezéseit ajánlják a Kedves Kollégák figyelmébe az Orvosi Könyvtárak szerkesztői.

Forrai Judit: Az orvos és az orvostörténész Vekerdí László

„Ebben az írásban Vekerdí László orvosi tevékenységét és orvostörténeti munkásságát mutatjuk be. A medikus, később ifjú orvos pályája összefonódott a fizikával és a matematikával, ugyanis az izotópok orvosi felhasználásával és azok klinikai vizsgálataival foglalkozott. Később e pályát elhagyva – ha nem is gyakran – rövid, de átfogó, összegző írásokban vissza-visszatér híres orvosok történelmi szerepére.

Három igen kiemelkedő műve mindenképpen van e témában.”

Murányi Lajos: Vekerdí László, Az MTA Könyvtár Szerzeményezési Osztályának munkatársa

A szerző 1983-tól 2007-ig dolgozott Vekerdí Lászlóval az MTA Könyvtára szerzeményezési osztályán. Cikkében összegzi a köztisztelőben álló tudós könyvtárossal, íróval, előadóval kapcsolatos személyes emlékeit, és röviden vázolja Vekerdí László könyvtári éveit és munkásságát, továbbá felidézi barátait és tisztelőit is.

Természetesen az augusztusi *Magyar Tudomány* többi tanulmánya úgyszintén haszonnal forgatható mindenkire számára.

Forrás és részletesebb információk: <https://lis.elte.hu/content/vekerdi-100.t.40251>

VEKERDI LÁSZLÓ gazdag életútját szeptemberi számunkban részletes méltatjuk.

MOKSZ Országos Értekezlet – 2024

EGÉSZSÉG – SZAKMAISÁG – INNOVÁCIÓ

GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES

elnök, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

g.tolgyag@gmail.com

A MOKSZ 2024. május 14-én rendezte meg szoros, éves országos értekezletét, amely a szervezet legmagasabb fóruma, döntéshozó szerve. Itt vitatjuk meg feladatainkat, terveinket és hozunk közös döntést róluk.

Az idei országos értekezlet azonban más volt, mint az eddigiék. A korábbiakban ugyanis minden könyvtárunkat egy kolléga képviselhette, alapszabályunk 2023-ban megszavazott módosítása értelmében azonban már egyénileg is lehet csatlakozni szövetségünkhöz. Az elmúlt egy évben ezt sokan meg is tették, kifejezve lojalitásukat, elkötelezettségüket könyvtáraink és hivatásuk iránt, így 2024-ben már egyéni szervezeti joggal vehettek részt döntéseinkben.

Elfogadták meghívásunkat azok a ma már boldog nyugdíjas éveiket töltő kollégáink is, akik még mindig érdeklődéssel figyelik hivatásunk, könyvtáraink helyzetét. Reméljük, ez sokáig így is marad, mert szükségünk van bölcsességükre!

Országos értekezletünk társszervezője az *Egis Gyógyszergyár Műszaki Könyvtára* volt, amely idén ünnepli alapításának 90. évfordulóját. A könyvtár oszlopos tagja a MOKSZ-nak, vezetője, ALEXI ANNA szövetségünk Ellenőrző Bizottságának elnöke.

Köszönjük az Egis Gyógyszergyár gáláns felajánlását, hogy helyet adott rendezvényünknek az ETTK impozáns környezetében, a délután folyamán pedig bepillantást engedett számunkra a gyógyszergyártás szigorúan zárt világának néhány részletébe. Egy ilyen meghívás mindenkitől megtisztelő, de különösen az egy 111 éves, patinás vállalatnál, amelynek folyamatos fejlődését számtalan elismerés fémjelzi. Hogy csak a legutóbbit említsük: idén márciusban vehették át a Parlamentben a 32. Magyar Innovációs Nagydíjat az érelmeszesedés kockázatát csökkentő kombinációs gyógyszerkapszulák kifejlesztéséért.

Megtiszteltetés volt számunkra, hogy személyesen köszönthettük körünkben POROSZLAI CSABÁT, az Egis Gyógyszergyár Zrt. vezérigazgatóját, aki ünnepi gondolatait is megosztotta velünk.

Poroszlai Csaba vezérigazgató köszönti a résztvevőket

Régi, patinás termékek a vitrinben

Országos értekezletünknek az EGÉSZSÉG – SZAKMAISÁG – INNOVÁCIÓ szlogent választottuk a nap első felében elhangzott szakmai előadások összegzéséként, ugyanis szó volt egy különleges terápiáról, a tudományos publikációk szerkesztésének, közzétételének egyik korszerű platformjáról, valamint az egészségben megélt hosszú élet innovációs lehetőségeiről.

Elsőként az ünnepelt, az Egis Gyógyszergyár Műszaki Könyvtára részéről ALEXI ANNA, a könyvtár vezetője ismertette az elmúlt 90 év történetét, de hallhattunk a könyvtár jelenéről és jövőjéről is néhány gondolatot.

A második előadásban BILICSI ERIKA, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ osztályvezetője mutatta be az *Open Journal Systems (OJS)* platformjának előnyeit, a benne rejlő lehetőségeket.

Erika neve ismerősen cseng az orvosi könyvtárosok között. Legutóbb pl. az EISZ által márciusban szervezett webinárium-sorozat 3. előadásán találkoztunk vele, ahol szintén az Open Journal Systems-ről tartott bemutatót. Ezen túl pedig, az *Orvosi Könyvtárak* idei első számában tettük közzé nagyszerű írását ugyanebben a témában, ezzel készítettük fel kollégáinkat a szakmai délelőttön elhangzott előadásra. A prezentáció hasznos volt mindazoknak, akiknek in-

Alexi Anna az Egis Gyógyszergyár Műszaki Könyvtárának vezetőjeként a konferencia házigazdója is volt

Bilicsi Erika

tézményében kiadványt szerkesztenek, mert a könyvtáros – ha jártasságot szerez az OJS publikációs platform munkafolyamatában – aktív tagja lehet a szerkesztőségnek, ezzel is bővítve szakmai kompetenciáit. Egyik jól működő példája ennek kollégánknak, BALÁZSNÉ BALOGH ILDIKÓ, a Budapesti Dr. Manninger Jenő Baleseti Központ Könyvtárában, aki tagja a *Magyar Traumatológia Ortopédia Kézsebészet Plasztikai Sebészet (MATROKPLASZT)* folyóirat szerkesztőségének.

A délelőtt harmadik előadásának két előadója is volt. Egyikük DR. FEKETE ZSÓFIA PHD, az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet (OORI) munkatársa, zeneterapeuta.

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatójaként 2021-ben szerzett tudományos fokozatot. Doktori értekezésének címe: *A zeneterápia útjai: traumától az újratanuláson keresztül az inklúzióig.*

Hazánkban már a hatvanas években jelen voltak zeneterápiás próbálkozások, rendszeres foglalkozások. Elsősorban a pszichiátriai betegek körében alkalmazták ezt a különös és hatékony módszert a beteggyógyításában.

Dr. Fekete Zsófia PhD és Dr. Dalos Margit interaktív zeneterápiás előadása

A zeneterápiával foglalkozó szakemberek önálló egyesületté alakulására 1995-ben Budapesten került sor. A Magyar Zeneterápiás Egyesület hitvallása, hogy „A harmónia és a kiegyensúlyozottság teremti meg az egészséget, ennek kiapadhatatlan forrása a zeneterápia.”

A Szemlélek értékmagazinban jelent meg 2019. november 9-én DR. FEKETE ÁGNES *A zene mindenkié?* című írása. Ebben olvastam az alábbiakat: „A Hangadó énekegyüttes 2016-ban afáziás, beszédsérült emberek számára jött létre. Egyik vezetője Fekete Zsófia (a másik Eckhardt Fanni), aki elmondja, hogy Isten hogyan szól akkor, amikor már nem tudunk beszélni!”

A zeneterápiás előadás szerző- és előadótársa volt DR. DALOS MARGIT, az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet rezidens orvosa. Neve nem ismeretlen az Orvosi Könyvtárak olvasói között, hiszen a 2023. évi 2. számunkban remek publikációja jelent meg az OORI-ban alkalmazott zeneterápiáról.

A doktornő orvosi diplomáját a Semmelweis Egyetemen vehette át, de már hatodéves medikus hallgató-

Thuróczi Bertalan

ként rektori dicséretben részesült „Zeneterápia a Rehabilitációs Orvoslásban” címmel írt szakdolgozatával.

A doktornő kimagasló színvonalon hegedül, tagja az Arco amatőr kamarazenekarnak. Saját zenei élményei, orvostudományi ismeretei, nyitottsága egyaránt biztosítéka annak, hogy ezen a méltán rangosnak minősített dolgozaton túl is összekötő kapocs lesz a zeneterápia és az orvostudomány között – írta róla Dr. Fekete Zsófia zeneterapeuta.

Dr. Dalos Margit hitvallása szerint „*a zene az önismeretben, az érzelmek kifejezésében is segít, mert amit nem lehet elmondani, azt el lehet zenélni*”. Vagy, VICTOR HUGOT idézve: „*A zene kifejezi, amit nem lehet elmondani és amit nem lehet elhallgatni*”.

Erről hallhattunk az orvos és a zeneterapeuta szemszögéből a két szerzőtől, kiegészítve az előadás címében ígért real-time experience élménnyel. Az előadók ugyanis rögtönzött workshoppal is megörvendeztet-

Juszt Anita

ték a hallgatóságot. Előadásuk kezdetén egyik betegük szerzeményét adták elő hegedűn és gitáron, ezzel is érzékeltetve a zene – szerzője és hallgatója felé közvetített – gyógyító hatását. Zárásként pedig csengőket osztottak szét a jelenlévők között, akik Fekete Zsófia „karmesteri” segítségével közösen adták elő Dés László: A zene az kell című dalát. Valóban gyógyító, lelket simogató élmény volt!

A délelőtti szakmai programot záró üzenet az innovációról szólt, melyet THURÓCZI BERTALAN adott át a hallgatóságnak. Az előadó elsősorban orvosbiológiai mérnök, ezen túl pedig feltaláló, író, megszállott hoszszútávfutó, ráktúlélő.

Longevity projektjét külön közleményben is bemutattuk e számunk Köztünk élnek rovatában, mert úgy gondoljuk, hogy azoknak is érdemes megismerni, akik nem tudtak eljönni országos értekezletünkre.

Thuróczi Bertalan eddig két könyvet is írt a témában, melyeket az előadás után megvásárolhattak az érdeklődők, de a szerző weboldalán – ahová mindenképpen érdemes ellátogatni – mindkét kötet megrendelhető, sőt dedikált példány is igényelhető!

(<https://tberci.hu/>)

Az elhangzott előadások után a MOKSZ ajándékkal és pezsgővel köszöntötte a 90 éves Egis Műszaki Könyvtárat, majd az Egis látta vendégül a résztvevőket egy finom ebéden.

A délutáni program két érdekességgel kezdődött. Elsőként Bordás Veronika foglalta össze Örkény István életének az Egishez köthető éveit, majd JUSZT ANITA, az ETTK munkatársa mutatta be a gyógyszer-gyár múltját szóban és egy 3D-s kisfilmen. Ezt követte a MOKSZ értekezlete, ahol a tagság megszavazta a 2023. évi elnöki és ellenőrző bizottsági beszámolót, majd a további napirendi pontok mentén sorra vettük és vitattuk meg közös dolgainkat.

Bordás Veronika Örkény Istvánról beszél

Gacsályi-Tölgyesi Ágnes MOKSZ elnök a Közgyűlés előtt

A nap zárásaként megtekintettük az ETTK kiállítóterét, valamint az érdeklődők ellátogattak a Műszaki Könyvtárba is. Ezzel zárult a MOKSZ 2024. évi Országos Értekezlete. ■

Ilyen képeket vihetünk haza emléke a Látogatóközpontból

(fotók: Barátán Vera)

(fotók: Garcsályi-Tölgyessi Ágnes)

A Magyar Kórházzövetség XXXVI. Kongresszusa

Mátraháza, 2024. május 8–10.

GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES¹ — PIRMANN TAMÁS²

¹ elnök, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége,

² informatikus könyvtáros, Országos Onkológiai Intézet Könyvtára

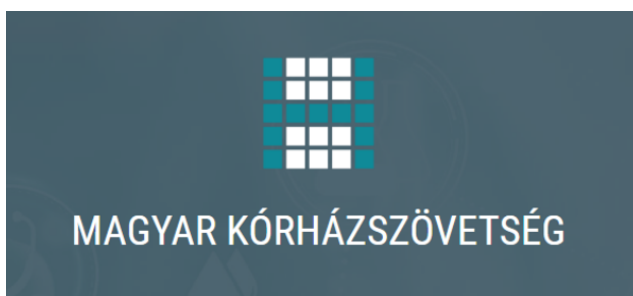
g.tolgyag@gmail.com

A Magyar Kórházzövetség 2024-ben immár 36. alkalommal megrendezett, hatalmas érdeklődéssel kísért rendezvényére idén a MOKSZ is meghívást kapott. A három napon át folyó előadásokat, kerekasztal-beszélgetéseket, szekcióüléseket az egészségüggyel kapcsolatban álló kiállítók látványos megjelenése tette igazán impozánssá. Szövetségünk nem csak meghívást, de felkérést is kapott egy előadás megtartására.

A megtisztelő felkérésnek kollégámmal, PIRMANN TAMÁSSAL, az Országos Onkológiai Intézet informatikus könyvtárosával tettünk eleget. Előadásunk a „Digitális egészségügy, mesterséges intelligencia” szekcióülésen hangzott el további négy előadás mellett, olyan rangos előadók társaságában, mint SZÓCSKA MIKLÓS, a Semmelweis Egyetem Menedzserképző Intézet igazgatója, NAGY FERENC ÁKOS, a Máltai Szeretetszolgálat egészségügyi területért felelős szakmai vezetője, CSABAI ISTVÁN, az ELTE Komplex Rendszerek Fizikája Tanszék egyetemi tanára és KISS TAMÁS LÁSZLÓ, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Nemzeti Kibervédelmi Intézet nemzetbiztonsági alezredese.

Bár a közeg kissé nehezítette komfortérzetünket, hiszen az előttünk elhangzó előadások tartalma, tematikája távol állt az általunk képviselt üzenettől, jelenlétünk mégis fontos volt közösségünk és a Magyar Kórházzövetség kapcsolata szempontjából. Azt a felkérést kaptuk ugyanis, hogy mutassuk be a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségét, egyben vázoljuk fel, hogyan alkalmazzuk a mesterséges intelligenciát könyvtárainkban.

Kollégámmal együtt úgy gondoljuk, eleget tettünk mindkét kérdésnek, a rendelkezésünkre álló rövid idő ellenére is. Célunk az volt, hogy felhívjuk a figyelmet az orvosi könyvtárak létre és helyére a tudományos világ hierarchiájában, bemutatva egyben, hogy ismerjük a legújabb trendeket és képesek vagyunk használni is az általuk kínált eszközöket. Követve a kor kihívásait, ma már a mesterséges intelligencia is szakmai

repertoárunk részét képezi, amelyre nem félelmetes ismeretlenként, sokkal inkább munkánkat segítő eszközként tekintünk.

Pirmann Tamás kollégám szemléletes prezentációja is ezt támasztotta alá, elemezve az MI könyvtári alkalmazásának lehetőségeit, a könyvtárosokat segítő, a mesterséges intelligenciát is használó munkafázisok egyre bővülő palettáját. Ilyenek a kutatási asszisztencia, a hivatkozásmenedzsment, az adminisztrációs tevékenység, az együttműködés és hálózatépítés.

A MOKSZ-ot bemutató blokkban magam igyekeztem röviden összefoglalni a szövetség történetét, mai szerepét az egészségügy különböző területein dolgozó szakemberek tudományos munkájában. Hangsúlyoztam, hogy bár a hatalmas adatbázisok ontják a tudományos publikációkat, bennük megtalálni a valóban releváns és hiteles forrásokat rendkívül időigényes és különleges jártasságot igénylő művelet. Nem beszélve azokról a praktikákról és arról a kapcsolati tőkéről, amely az orvosi könyvtárosok birtokában van.

Reményeink szerint a Magyar Kórházzövetség Kongresszusán elhangzott előadásunk is a kapcsolatfelvétel, az együttműködés lehetőségét szolgálja a két civil szervezet között, hiszen közös célunk a minőségi orvoslás, amelyben orvosnak és orvosi könyvtárosnak egyaránt jelentős a szerepe és a felelőssége.

Előadásunk zárszavaként a Kórházzövetség honlapjáról idéztem: „A szövetség céljai között szerepel a kórházügy komplexitásának megfelelő kapcsolat fej-

lesztése az egészségügyi szervezők, kórházi orvosok, nővérek, gazdasági-műszaki szakemberek, kórháztervezők, kórházszervezők, berendezők, üzemeltetők és más kórházügyben érdekelték között.”

Részvételünk a Magyar Kórházszövetség XXXVI. kongresszusán azt a reményünket tolmácsolta, hogy a felsorolt értékes és elismert partnerek között hamarosan ott találjuk a minőségi orvoslást segítő hivatott és képes orvosi könyvtárainkat is!

Az előadásunkat záró dián a MOKSZ jelenlegi elnökségének fotójával és ALBERT EINSTEIN jótanácsával köszöntük meg a figyelmet, arra kérve a hallgatóságot, hogy ezt az üzenetet vigyék magukkal:

„The only thing you absolutely have to know, is the location of the library.” ■

A TUDOMÁNY SZORGOS HANGYÁI

Az orvostudomány háttérmunkásaiként immár 64 éve kitartó szorgalommal kutatják, gyűjtik, rendszerezik és szolgáltatják a szakirodalmat, felhasználói igénye szerint. Elhivatottságuk nyomán tudományos fokozatok, magas minőségű publikációk, előadások születnek és kerülnek be a hazai, illetve a nemzetközi tudományos élet vérkeringésébe.

Munkahelyüket a tudomány szentélyeként is említik. Ők az orvosi könyvtárosok. Szövetségük behálózza az országot, kapcsolati tőkéjük és segítő attitűdjük révén tá-

mogatják a hozzájuk forduló, tudományos tevékenységet végző szakemberek munkáját – tudással, tapasztalattal, alázattal.

Követve a kor kihívásait, ma már a mesterséges intelligencia is szakmai repertoárjuk részét képezi, amelyre nem félelmetes ismeretlenként, sokkal inkább munkájukat segítő eszközként tekintenek. Az egészségügy különböző szintjein tevékenykedő szakembereknek – orvosoknak, ápolóknak, pszichológusoknak, gyógyszerészeknek, szociális munkásoknak, gyógypedagógusoknak, kriminológusoknak – hozzájuk fordulni mindig a releváns, hiteles forrásból származó információk garanciáját jelenti.

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA HASZNÁLATÁNAK LEHETŐSÉGEI AZ ORVOSI KÖNYVTÁROSI MUNKÁBAN

Az orvosi könyvtárosok szerepe a technológia fejlődésével párhuzamosan változik. A generatív mesterséges intelligencia integrálása egyre inkább elengedhetetlenné válik a hatékonyság optimalizálása érdekében.

Az összefoglaló arra igyekszik rávilágítani, hogy az MI használata az orvosi könyvtárosi munkát kiváltképp megerősíti, ahelyett, hogy azt – sok más funkcióhoz hasonlóan – zárójelbe tenné. Az MI alkalmazásá-

val az orvosi könyvtárosok hatékonyabban tudnak segédkezni az információkeresésben, a szakirodalmakutatásban, a forráselemzésben, a keresési stratégiák kidolgozásában, a kutatás időszerű finomításában, de akár a kapcsolattartásban is.

Látható, hogy az MI integrálásának lehetséges előnyei az orvosi könyvtárosok munkafolyamatában alapvetően javítja képességüket a kutatástámogatási folyamatokban az egészségügyi intézményekben. Az MI felhasználásával az orvosi könyvtárosok optimalizálhatják szolgáltatásaikat, növelhetik termelékenységüket, és végeredményben hozzájárulhatnak a fenntartó intézmény eredményeinek javulásához.

A kongresszuson elhangzott előadásaink absztraktjai. A 16–18. oldalakon a MOKSZ-ról szóló előadás prezentációját lehet megnézni.

A Magyar Kórházzövetség XXXVI. Kongresszusán elhangzott MOKSZ-előadás prezentációja

Mátraháza, 2024. május 8–10.

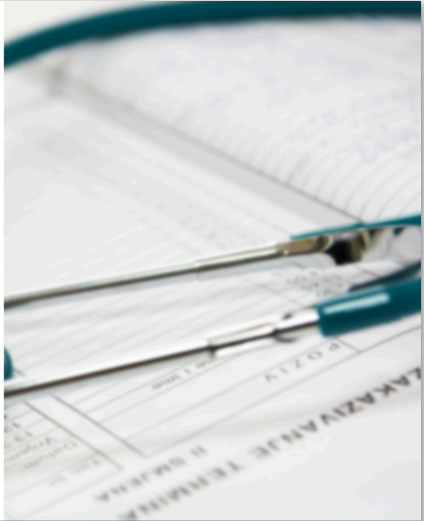
**MAGYAR
ORVOSI
KÖNYVTÁRAK
SZÖVETSÉGE
2024**

KETTEN AZ ÚTON – EGY KÖZÖS CÉLÉRT
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES – PIRMANN TAMÁS

[1]

[2]

KÖZÖS CÉL: A MINŐSÉGI ORVOSLÁS

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

[3]

AZ EGÉSZSÉGÜGYI MINISZTER 24/1960.(EÜ.K.13.) EÜ.M. SZ. UTASÍTÁSA

- Az Egészségügyi Miniszter utasítása az orvostudományi könyvtári hálózatról:
- 1. § (1) Az orvostudományi könyvtári hálózat központja az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ (OOKDK), amely az Orvostudományi Dokumentációs Központ jelenlegi szervezetére épül fel.
- Tevékenységét 29 alközpont segíti: az Országos Orvostörténeti Könyvtár (OOK), az Országos Közegészségügyi Intézet könyvtára, a négy orvostudományi egyetem központi könyvtárai, a tizenkilenc megyei kórház orvosi könyvtárai és négy budapesti kórház könyvtárai.

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

[4]

AZ EGÉSZSÉGÜGYI MINISZTER 13/1980. EÜ.M. SZ. UTASÍTÁSA

A miniszteri utasítás két ponton is érintette a hálózat működését:

Konkrétan megfogalmazta azokat a minimum követelményeket, amelyekkel az egészségügyi szakkönyvtáraknak rendelkezniük kell: „könyvtári helyiségben, rendeltetésének megfelelően működik, állománya legalább 500 könyvtári egység és vezetésével felelős könyvtárkezelőt bíztak meg...

Könyvtárat kell a jövőben működtetni a négyszáz ágyasnál nagyobb intézményekben.

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

[5]

A HÁLÓZAT VÉGNAPJAI

A '90-es években egyre erősebb vélemények, sőt kritikák hangzottak el a könyvtári rendszerről.

Az egészségügyben történt átalakítások, összevonások ellehetlenítették, megszüntették a nagy múltú gyógyintézetek könyvtárait, állományaik vagy megsemmisültek, vagy jobb esetben beépülhettek nagyobb szakkönyvtárak gyűjteményeibe.

A központi könyvtár hálózati feladatát megszüntették

A tagkönyvtárak szakmai, módszertani irányítás nélkül maradtak

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

[6]

1996. OKTÓBER 16: MEGALAKUL A MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ)

Az orvosi és /vagy egészségügyi gyűjtőkörű könyvtárak egyenlőségen alapuló önkéntesen létrehozott egyesülete

40 szakkönyvtár
közös akaratával

2023-tól már
egyéni tagok is

Országos
kapcsolati tőke

Tudásmegosztás

Képzés,
önképzés

Kiadói
tevékenység

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

[7]

ORVOSI KÖNYVTÁRAK ÉS A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA

Kutatási asszisztencia

Hivatkozásmenedzsment

Adatbázis-tréning

Adminisztrációs teendők megkönnyítése

Együttműködés és hálózatépítés

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

[8]

„The only thing you absolutely have to know, is the location of the library.”

Albert Einstein

A MOKSZ ELNÖKSÉGE 2023–2027

MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE 2024

Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ és az orvosi-egészségügyi könyvtárak

POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)
könyvtárvezető, MH EK Tudományos Könyvtár, Budapest,
a Szent István Tudományos Akadémia rendes tagja
prg1971.05.29@gmail.com

Absztrakt

A trianoni békediktátum köztudottan hatalmas károkat okozott Magyarországnak. A vonatkozó szakirodalmi források már alaposan feltárták a könyvtári vagyont, valamint az egészségügyi intézményrendszert ért veszteségeket. Arról azonban csak töredékes és elszórt adatok állnak rendelkezésre, hogy az orvosi könyvtárak, az orvosi szakirodalmi ellátás számára mit jelentett a békediktátum. Jelen tanulmány ennek a kérdésnek járt utána, illetve annak, hogy a két világháború közötti tudománypolitika milyen lépéseket tett a helyzet javítására.

Kulcsszavak: orvosi könyvtártörténet, tudománypolitika, Magyarország, 1920-as évek

Könyvtáros tanulmányaink alatt, illetve gyakorló szakemberekként kutatásaink kapcsán életünk során bizonyos többször is elolvastuk már a *Magyar Könyvszemlében* GULYÁS PÁL (1881–1963) adatgazdag összefoglalóját [1], valamint az általa is hivatkozott és NYIREŐ ISTVÁN (1893–1977) tollából származó szintén bőséges kimutatását [2] arról, hogy a trianoni békediktátum milyen hatalmas károkat okozott a hazai könyvtári vagyonban.

Nyireő adatközlés szerint a területvesztéssel összefüggésben népkönyvtáraink 55,6%-a, 3426 téka került a határokon túlra, így az összesen 5961 gyűjteményből csupán 2535 maradt hazai, az ezekben őrzött összesen 1.111.023 kötetből 618.628-at veszítettünk el és 492.395 maradt. A tudományos és közművelődési bibliotékák-nál is hasonló az arány, 45% maradt, 55 került másik országokba, vagyis az 1348 könyvtár 9.328.306 tomusa közül csupán 603-mal, vagyis 5.243.997 könyvvel rendelkezik a magyar tudomány. A számok természetesen magukért beszélnek, de Gulyás némiképp vitába száll Nyireő közművelődési szempontú értékelésével. A *Magyar Könyvszemle* szerkesztője saját összegzésében a tudományos (értsd hangsúlyosan a bölcsészet-

Abstract

The Dictate of Trianon is known to have caused enormous damage to Hungary. The relevant literary sources have already thoroughly explored the losses of libraries, as well as of the healthcare system. However, only fragmentary and scattered data are available on what the peace decree meant for medical libraries and the dissemination of medical literature. The present study is about what provisions science policy between the two world wars took to improve the situation.

Keywords: history of medical libraries, science policy, Hungary, 1920s

tudományos, irodalmi, történeti, művelődéstörténeti) értékű kulturális örökségre, a kutatás alapvető forrásaira fókuszál. Éppen ezért örömmel konstatálja, hogy a nagymértékben a fővárosra koncentrálódó vonatkozó könyvtári vagyont a gyűjtemények számát alapul véve „kevesebb” veszteség érte. Azonban vizsgálódásait éppen arra a határainkon túlra került, számunkra elveszett 485 jeles intézeti tékára, a különféle korokban alapított tudományos, egyházi, egyetemi, főiskolai, középiskolai, városi stb. könyvesházra terjesztette ki, amelyek kódex-, ősnymtatvány-, antikva- és RMK kollektívája, hungarica- és relikviagyűjteményei hatalmas mennyiséget jelentenek az országban maradt írott és nyomtatott kulturális vagyonhoz képest. Az országot ért kár döbbenetes.

Nem véletlen tehát, hogy a torzóvá vált országból, népességből, gazdasági erőforrásokból, kutatóhelyekből és nem utolsósorban a könyvtárakban megőrzött kulturális örökségből, a bennük testet öltő kutatási potenciálból sürgősen működőképes és szervezett rendszert kellett alkotni. Ezt a feladatot a két világháború közötti művelődéspolitikát mindvégig meghatározó GRÓF KLEBELSBERG KUNO (1875–1932) vállalta

magára, aki 1922 és 1931 között volt a Magyar Királyság vallás- és közoktatásügyi minisztere.

A trianoni békediktátum által megtépázott nemzetnek és a Csonka-Magyarországnak jövője számára, a hatalmas veszteségeket elszenvedett nemzeti infrastruktúra működőképességének biztosítására egyetlen utat látott: „Kis nép vagyunk, amely elsősorban szellemiekben hivatott nagyot alkotni.”[3] Ehhez viszont éppen a könyvtárak (is) nélkülözhetetlenek.

Koncepciója megvalósításának első lépése az Országos Magyar Gyűjteményegyetem életre hívása volt az 1922. évi XIX. törvénycikk rendelkezései által. A Gyűjteményegyetem 1922. november 18-án tartott alakuló ülésén gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter beszédében a következőket mondta: „a közigazgatás magyar formája az önkormányzat ... a tudományegyetemeknél és a tudományos akadémiáknál történelmileg kialakult és gyakorlatilag bevált önkormányzati rendszert át akarom ültetni nagy közgyűjteményeink igazgatásába”. [4] (Érdekes szempontokra hívja fel ezzel kapcsolatban SIPOS ANNA MAGDOLNA a figyelmet: Klebelsberg ezáltal a maga hatáskörét csökkentette ezen közgyűjtemények feletti rendelkezésében, ebben pedig a kor közigazgatási modernizációjának mozgatója, a közvetlen környezetébe tartozó MAGYARY ZOLTÁN (1888–1945) elképzeléseihez illeszkedő intézkedést hozott. [5])

A vonatkozó törvénycikk 1. §-a szerint a „Nemzeti nagy közgyűjteményeink úgmint

1. a Magyar Királyi Országos Levéltár;
2. a Magyar Nemzeti Múzeum közös címébe foglalt
 - a) Országos Széchenyi-könyvtár [sic],
 - b) érem- és régiségtár,
 - c) állattár,
 - d) növénytár,
 - e) ásvány- és őslénytár,
 - f) néprajziak tára;
3. az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum;
4. az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és
5. a budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudományegyetem könyvtára ... egy különálló önkormányzati testet alkotnak, mely az Országos Magyar Gyűjteményegyetem nevét viseli”. [6]

Az „egyetem”-ként, egy egységként való kezelés (ma talán konzorciumnak neveznénk ezt) alapja az intézmények működésének hasonló logikája, hiszen „a levéltárnak, könyvtárnak és múzeumnak, közös vonása, hogy mind a három gyűjtemény, ahol az új szerzőseknél, a regisztrálásnál és katalogizálásnál, a megör-

zésnél és felállításnál, az ismertetésnél és publikálásnál sok tekintetben azonos, részben hasonlatos elvek az irányadók, elannyira, hogy az egyik gyűjteményfajtánál tett tapasztalatok számos esetben hasznosíthatók lesznek a többi gyűjteménynél is. [Csak, hogy egy pillantásra visszatérjünk az évszázaddal korábbi eseményekből saját jelenkori íróasztalunkra: hasonló logika érvényesül a modern könyvtári-levéltári-múzeumi feldolgozó munka közös elvi alapvetésében ma is.] Az intézetek gyűjtési körét egymástól elválasztó határmezsgyéken pedig különösen szükséges az együttműködés, nehogy párhuzamos gyűjtések forduljanak elő, mi nek luxusát a magyar nemzet mai súlyos anyagi helyzetében nem engedhetjük meg magunknak.”[7]

A következő esztendő hozta meg az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ megalapítását. Az OKBK életre hívásában azonban több motiváció is közrejátszott, bizonyos szempontok tekintetében előzményeire is találhatunk.

Ezek egyike mindenképpen az úgynevezett brüsszeli egyezményhez való csatlakozás szándéka, az 1920-as évek elején pedig a Népszövetség részéről megfogalmazott külső „kényszere” is volt. Az együttműködés a nemzetközi kapcsolatrendszer és a külföldi beszerzések, elsősorban a kiadványcsere legfontosabb alapentitása. Még 1886. március 16-án írta alá Belgium, Brazília, Spanyolország, az Amerikai Egyesült Államok, Olaszország, Portugália, Szerbia és Svájc a dokumentumot, amelyben saját hivatalos, illetve tudományos intézményi, egyesületi kiadványaik nemzetközi cseréről, a kiküldés állami költségből fedezéséről és arról állapotok meg, hogy minden együttműködő országban erre hivatott központi intézmény szerveződik. Utóbb csatlakozott még Argentína, Chile, Paraguay, Peru, Lengyelország, Uruguay, Új-Dél-Wales, illetve Csehszlovákia. A programban való magyar részvétellel kapcsolatos tárgyalások még 1913-ban megkezdődtek, ám a Nagy Háború miatt a közeledés megfeneklett. Hazánk 1923. január 1-jével lépett be a nemzetközi kooperációba és – részben – erre a funkcióra szervezte meg a VKM az OKBK-t. [8] Mindazonáltal nem csupán önmagában a külfölddel való cserekapcsolatok kiépítése volt a cél, hanem a háború utáni szellemi élet beindítása, újraindítása, az országnak a világ tudományos vérkeringésébe való újra-integrálása, és nem utolsósorban a töredékes kulturális erőforrások rendszerré szervezése úgyszintén alapvető fontosságú volt, és mindezeknek pedig csak egyik eszköze volt a csere. A csatlakozás jogi alapja A hivatalos, valamint a tudományos és irodalmi kiadványok nemzetközi kicserélése végett 1886. III. 15-én Brüsszelben kötött, továbbá a hivataloslap, valamint a parlamenti nyomtatványok közvetlen kicserélésé-

nek biztosítása végett 1886. III. 15-én Brüsszelben kötött egyezmény kihirdetése és hatálybaléptetéséről elnevezésű 5.650/1924. M. E. számú rendelet lett.

Könyvtárügyi szervező intézményként részben az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ előzményének tekinthető természetesen a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa, illetve Főfelügyelő-sége, valamint – egészen más ideológiáktól vezérelve a tanácsköztársaság alatt az előbbieket helyett gründolt, és azokkal csak részben azonos szerepű akkori „Országos Könyvtárügyi Tanács és ennek segédszervéül az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet”. Az OKBI-t a Közoktatásügyi Népbiztosság a Könyvtárak köztulajdonba vételéről s az Országos Könyvtárügyi Tanács, valamint Munkás- és Katonatanácsok könyvtárügyi alosztályainak megalakításáról s ezek feladatairól című, 22. K. N. rendelete hívta életre, amelynek fő célkitűzése, hogy „köztulajdonba és kezelésbe [vegyen] minden tudományos és közművelődési könyvtárat, amennyiben az a hivatali kézikönyvtár kereteit túlhaladja”. A cél eléréséhez vezető út nem, de az államosítás célja, a misszió kvintesszenciája összességében ma is vállalható: a Népbiztosság „az ország lakosságának könyvvel s a hozzá vezető segédeszközökkel (bibliográfiák, katalógusok stb.) való ellátását állami feladatnak tekinti.”^[9] Ebben pedig, ahogyan KÖHALMI BÉLA (1884–1970) visszaemlékezésében olvasható, az orvosi (és természettudományi) szakterület elvileg – és az adott történelmi pillanatban jogos – prioritást élvezett (volna): „Fájdalom, hogy két fontos szakterületen: az orvosin és a természettudományin nem sikerült kezdeti eredményt sem elérni” és „A kutatóintézeti könyvtárak ügyeivel általában nem foglalkoztunk. Ezt minden kutatóintézet saját ügyének tekintettük.”^[10]

A Közoktatásügyi Népbiztosság 65. K. N. rendelete intézkedett az OKBI szervezéséről, feladatainak pedig „az ország könyvtárügyének és a könyvtárakkal összekötött tudományos kutatásnak és népnevelő munkának egységes vezetését és felügyeletét” határozta meg, ügyköre részletesebben:

1. „A köztulajdonba vett és a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörébe utalt tudományos és közművelődési könyvtárak dologi és személyi ügyeinek intézése.
2. Az egész ország könyvtárügyének egységes terv alapján történő organizációja, azaz a meglévő könyvtárak észszerű átszervezése és továbbfejlesztése, új könyvtárak alapítása, feleslegesek megszüntetése.
3. A könyvtárügyi szervezet és könyvtári munka észszerűvé és egységessé tétele.

4. *A tudományos kutatás könyvtári segédeszközei, bibliográfiák stb. előállításának egységes irányelvek szerint való vezetése.*

5. Könyvtáros-képzés.

6. *Könyvtári ismeretek fejlesztése és terjesztése*.^[11] A szabályrendelet de jure életbe léptetéséről ugyanazonnap, 1919. július 30-án határozott a Népbiztosság.^[12]

Mindezzel együtt az OKBI karrierjével kapcsolatban igazat kell adnunk GULYÁS PÁLnak, miszerint „a rendelkezés megjelenése pillanatában sem az Országos Könyvtárügyi Tanács, sem az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet nemcsak, hogy nem volt megalakítva, hanem még szervezeti szabályzatuk sem állott készen. A könyvtárügyi politikai megbízottak irattárában van ugyan egy tervezet, mely az Országos Könyvtárügyi Tanács szervezetére vonatkozik, de ezt csupán május 21-én iktatták 286/19. sz. a. és soha sem került megvalósításra.”^[13] Így az OKBI – a jogi alapjában és elméleti háttérében megtestesülő minden szakmai alapigazságát és érdemét elismerve – a tanácsköztársasággal együtt merült alá a történelem hullámaiban.

Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ szabályrendeletét a VKM 394/1923. eln. számú rendeletében hagyta jóvá 1923. február 13-án.^[14] Az 1. §-ban az újonnan alapított szervezet alapvető feladatként a nemzetközi könyvforgalom adminisztrációja, illetve a közgyűjtemények külföldi könyvanyagának nyilvántartása szerepel, a 6. § a következőképpen részletezi az OKBK tevékenységeit:

„6. §. a) Az Országos Magyar Gyűjteményegyetem keretébe tartozó, valamint minden más állami, esetleg az intézményhez önként csatlakozó más közgyűjtemények külföldi könyvbeszerzési és csereügyeinek központi adminisztrációja;

b) az 1886. évi brüsszeli egyezményhez való csatlakozásunk következményeképpen meginduló hivatalos kiadványcsere lebonyolítása;

c) a külföldi könyvforgalommal kapcsolatos kulturális érdekű mindennemű adminisztratív feladat, nevezetesen a könyvkivitel kulturális ellenőrzése^[15];

d) a közkönyvtárak 1920 január 1-től beszerzett és beszerzendő külföldi könyv- és folyóiratanyagának szakszerű bibliográfiai nyilvántartása és központi katalógusoknak előkészítése^[16].”

A háború utáni gazdasági helyzetben és a megcsonkított ország töredékesnek, hiányosnak maradt könyvtári rendszerében a legégetőbb feladat a külföl-

di kiadványok megszerzése volt, hiszen az erősen leszűkült cselekvési térben a tudományos kutatás által támasztott igények viszont éppen hatványozódott mértékben jelentkeztek. A brüsszeli egyezményhez való csatlakozásunknak és a nemzetközi cserének köszönhető a tudományos publikációs tevékenységben és a szakmai kiadványok szerkesztésében mindmáig fontos hozadéka, nevezetesen az, hogy az OKBK ekkor és ezért rendelte el, hogy „az állami támogatással megjelenő tudományos folyóiratok és könyvek kiadói köteleztettek, hogy ezen kiadványokat idegennyelvű tartalmi összefoglalásokkal ellássák és, hogy ezekből a Központnak megállapodás szerinti példányszámot a nemzetközi tudományos kiadványcsere céljaira beszállítsanak.”^[17] Jelen írás témájához kapcsolódik, hogy 1923-tól tartalmaz az *Orvosképzés* című szakfolyóirat idegennyelvű összefoglalókat, a *Természettudományi Közöny* pedig 1924-ben vezette ezt be.^[18]

A testületi kiadványok ilyen célú „kötelességi példányai” mindamelllett a bibliográfiai számbavételt, ezzel együtt pedig a hozzáférhetőséget, a bennük ismertett tudományos ismeretek hazai és külföldi vizibilitását is támogatták, hiszen ezáltal a későbbi megnevezéssel a „szürke irodalom”-nak nevezett közlemények mennyiségét csökkentették. A beszállított példányokon keresztül az OKBK évről-évre nagyobb cserepartner-hálózaton keresztül biztosított hozzáférést a külföldi szakirodalomhoz^[19].

Látható, hogy a kiküldött, ezen keresztül a külföldi társintézetek és társutalók számára ismertté vált folyóiratok száma szintúgy növekvő tendenciát mutatott, és éppígy érkezett egyre több szakirodalmi forrás a magyar könyvtári rendszer számára.

A kiadványcsere mellett azonban a Központ a külföldi könyv- és folyóiratbeszerzést, valamint a nem-

zetközi könyvtárközi kölcsönzést is bonyolította a Gyűjteményegyetem tagjai, illetve az önként csatlakozó tudományos közgyűjtemények számára. A könyvtárak külföldi folyóiratbeszerzésének koordinálását, illetve lebonyolítását korábban az 1921. május 10-én megalakult Külföldi Folyóiratokat és Könyveket Elosztó Bizottság volt hivatott elvégezni, de oly sok, jelesen 65 könyvtár oly sok kiadványt, 427 folyóiratot és 540 könyvet igényelt, hogy a vonatkozó (és idézett) 1921-es közlemény megjelenéséig a kezdeményezés még nem igen járt eredménnyel.^[20] A nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés feladatát korábban önkéntes vállalás alapján végző Egyetemi Könyvtártól vette át az OKBK.^[21]

1926-tól jelentek meg a Központ vonatkozó jegyzékei:

- *A magyar közkönyvtárak gyarapodásának központi címjegyzéke*. 1926, 1/3. sz.–1927, 11/12. sz. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1926–1927;
- *A nemzetközi csere céljaira az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ rendelkezésére álló magyar hiv. és tud. kiadványok címjegyzéke*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1928;
- *A budapesti közkönyvtárakba 1928. évben járó folyóiratok címjegyzéke*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1928;
- *A budapesti közkönyvtárakba 1935. évben járó folyóiratok címjegyzéke*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1935. (Érdemes megjegyezni, hogy utóbbi címjegyzék összesen 4807 időszaki kiadvány adatait tartalmazza, ebből 485 periodikum orvostudományi vagy közegészségügyi profilú.^[22])

1. táblázat. Nemzetközi kiadványok az OKBK partner-hálózatában 1923–1938 között

	cserekapcsolatok								cserekapcsolat összesen	OKBK kiküldött kiadvány	OKBK közvetített kiadvány	beérkezett kiadvány
	német	francia	angol	olasz	dán	lengyel	svájci	román				
1923									34			
1924	195	12	17	2	1	4	2	7	240	503	402	248
1925	257	17	10	1	-	-	-	-	285	606	2395	2290
1926	263	22	20	6	-	8	-	-	317	szept-ig: 520	szept-ig: 2551	szept-ig: 1783
1928 [20]										2608		3146
1938 [21]										2000	7528	5528

Magától értetődő, hogy a Központi Címjegyzékbe való bedolgozásokhoz, illetve a KC-n alapuló kiadványok szerkesztéséhez elengedhetetlenül szükséges volt az alkalmazott katalogizálási módszerek egységessé tétele. Ezen törekvés vezérelte a korabeli hazai és nemzetközi katalogizálási gyakorlatban úgy elméleti magalapozottságában, mind kiforrottságában kiemelkedő modern szabályzat, *A központi címjegyzék katalogizálási szabályai*[23] megfogalmazását és nyomtatásban való közzétételét. Az a bejelentő könyvtárak korábbi hatalmas katalógusállományának, illetve az újabb szabályzatra való áttérés nehézségének következménye, hogy nagykönyvtáraink saját feldolgozási praxisukban, saját katalógusuk építésében nem tértek át az új eljárásra.

A különféle orgánumban és szakkönyvekben publikált, illetve a könyvtári rendszer számos gyűjteményében fellelhető tudományos eredmények egységes korpuszba foglalására álmodta meg DR. PASTEINER IVÁN (1887–1963), az Egyetemi Könyvtár és az OKBK igazgatója *A magyar tudományos irodalom bibliográfiája 1901–1925* című sorozatot, amely a tervek szerint „*a magyar szellem- és természettudományos termelés minden ágára kiterjed[et volna]*”. „*Ha e sorozat elkészül, az utolsó negyedszázad tudományos életének monumentális emlékműve lesz és megbecsülhetetlen szolgálatot tesz majd az eljövendő kutatóknak.*” – olvasható az elsőként megjelent összeállításról szóló recenzióban.[24] Az egyes szakterületek szakbibliográfiái közül azonban csak néhány jelent meg, ezek között az orvostudomány számbavétele sajnálatosan nem készült el:

- M. Buday Julia: *A magyar filozófiai irodalom bibliográfiája 1901–1925*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1929;
- Gáspár Ilona: *A magyar matematikai irodalom bibliográfiája 1901–1925*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1930;
- Moravék Endre: *A magyar klasszika-filológiai irodalom bibliográfiája 1901–1925*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1930;
- Gombocz Endre: *A magyar növénytan irodalom bibliográfiája 1901–1925*. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1936.

A központi katalógus, illetve a könyvészeti kiadványok eredendően a Gyűjteményegyetemhez tartozó intézményi könyvtárak, az MTA, a négy tudományegyetem (Budapest, Debrecen, Pécs, Szeged), a Műegyetem könyvtára állományára támaszkodnak, illetve ezen 16 bibliotéka mellé önként csatlakozott még a

Székesfővárosi Könyvtár, Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára, valamint a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára. A Központi Címjegyzék eredeti formájában 1944-ig épült, ezalatt a mintegy két évtized alatt 536.500 cédula gyűlt össze a nyilvántartásban. (A Központi címjegyzék építése 1945-től öt éven keresztül szünetelt[25], 1945. november 21-én pedig A nemzeti kormány 1945. évi 11.170. M. E. számú rendelete az egész OKBK-t megszüntette, helyette megszervezte az Országos Könyvtári Központot és a Könyvtárak Országos Tanácsát.[26])

Ebből is jól látható, hogy ezen koncepció – legalábbis gyakorlati megvalósításában – inkább a „nemzeti tudomány”-ra, elsősorban a hungarica-gyűjteményekre épít, nem véletlen tehát, hogy néhány évvel a Gyűjteményegyetem útjára bocsátása után a természettudomány fejlesztésére új program indult, újabb szervezet alapítása történt meg. Igaz ez még akkor is, ha az OKBK megalakítása előtt e feladatra már kijelölt jogi doktorátussal rendelkező, és 1909 óta a budapesti Egyetemi Könyvtárban, utóbb könyvtárigazgatóként tevékenykedő, DR. PASTEINER IVÁN az előkészítő munkája és külföldi tanulmányútja során nagy hangsúlyt fektetett a természet-, illetve alkalmazott tudományi, szűkebben az orvos-egészségügyi kapcsolatrendszer és szolgáltatási paletta kiépítésére is. A *Magyar Könyvszemlében* közkinccsé tett beszámolójából[27] tudható, hogy kiküldetése elrendelésének dátuma 1923. február 27., utazása pedig 1923. március 28-ától április 25-éig tartott. A német könyvtári, könyvkereskedelmi és tudományos intézetekkel, könyvtárakkal, valamint a kor jelentős könyvtártudósaival való tárgyalások során együttműködési kapcsolatokat épített ki, számos ágenst nyert meg a magyar kezdeményezésnek, felkeltette az érdeklődést a hasonló problémákkal küzdő német tudományos élet résztvevőiben a magyar megoldási javaslatok iránt. A sok-sok tárgyalópartner közül külön ki kell emelni a Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaftot, amely 1920-ban az első világháború által megtépázott német tudományt kívánta újra helyzetbe hozni, tagjai a német tudományos akadémiák voltak, illetve a főiskolák, a Kaiser-Wilhelm-Gesellschaft, a későbbi Max-Planck-Gesellschaft, a mérnök-, valamint természettudós- és orvosegyesületek szövetségei, valamint számos fontos kutatóintézet. A szervezet mindmáig működik, 1951-től Deutsche Forschungsgemeinschaft néven.

Pasteiner az OKBK minden tervezett funkciójához igyekezett partnert találni kultúrdiplomáciai tevékenysége során: a Notgemeinschafttel való kapcsolatfelvétel a szervezet által támogatott összesen 94 folyóirat megszerzésében jelentett segítséget. Ezek között a pszichológiai és általános természettudományiak mellett több orvosi-egészségügyi is akadt:

- *Zeitschrift für physikalische & diätetische Therapie*
- *Zeitschrift für Anatomie*
- *Pflügers Archiv für die gesamte Anatomie*
- *Virchows Archiv für pathologische Anatomie*
- *Deutsche medizinische Wochenschrift*
- *Deutsche Zeitschrift für Chirurgie*
- *Zeitschrift für Geburtshilfe*.

A berlini Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz a folyóiratok és könyvek bibliográfiai adataihoz való hozzáférést (Gesamt-Zeitschriften-Verzeichnis, Berliner Titeldrucke) biztosította az OKBK számára, a lipcsei Börsenverein der Deutschen Buchhändler és a Deutsche Bücherei a kurrens német nemzeti bibliográfia heti és havi füzetait ajánlotta fel a magyar tudományos élet számára. A berlini Reichsgesundheitsamt arról biztosította Magyarországot, hogy a *Veröffentlichungen aus dem Reichsgesundheitsamt* és a *Mitteilungen aus dem Reichsgesundheitsamt* című kiadványait kedvezményes áron fogja rendelkezésre bocsátani.

További orvostudományi cserekapcsolatokat kötött Pasteiner a Deutsche Gesellschaft für die Geschichte der Medizin, a Gesellschaft Deutscher Naturforscher und Ärzte és a Medizinisch-Naturwissenschaftliche Gesellschaft elnevezésű szakmai szervezetekkel.

Ezenfelül az igazgató számos további, de nem orvosi, vagy általános bibliográfiai akár kereskedelmi-gazdasági szempontból kiemelkedő előnyökkel járó megállapodást kötött, például a müncheni Saatsbibliothekkal, a boroszlói Osteurpa Instituttal, a hamburgi egyetemmel és a lipcsei székhelyű Aussenhandelnbenstellével. Utóbbi testület tavasszal még vállalta, hogy a közvetítésével lebonyolított beszerzések valutafelár nélkül történnek majd, sajnálatos, hogy 1923 szeptemberében a hivatal megszűnt, így Magyarország elesett ettől a lehetőségtől.

Pasteiner az ismertetett beszámolóban közzétette a szervezet működésére és szabályzatára vonatkozó javaslatait is.

A fenti sorok ékes bizonyítékát adják annak, hogy az OKBK intézményként és vezetője személyében is igyekezett a természet- és alkalmazott tudományi kutatást is megfelelő módon támogatni, nem érheti az a vád a kultuszminisztériumot, vagy a szervezési tevékenységet abból a szempontból, hogy részrehajlók lettek volna valamely tudományágak irányában. Mindezzel együtt az OKBK megalapítása után pár esztendővel, 1926 januárjában tartott Természet-, Orvos-, Műszaki- és Mezőgazdaságtudományi Országos Kong-

resszus felszólalói egyöntetűen a rendelkezésükre álló pénzügyi források és lehetőségek csekély voltára panaszkodtak. Ezt a kultusztárca és maga Klebelsberg miniszter is beismerte: „*Itt vannak természet-tudományi könyvtáraink nagy hiányai. Hiányoznak a legmodernebb összefoglaló nagy szakmunkák. Még mindig hiányoznak alapvető folyóiratok, amelyeknek sorozatait a háború óta nem tudjuk kiegészíteni. Hogy ez mit jelent, azt szakemberek előtt nem kell fejtegetni, hiszen méltóztatnak tudni, hogy a modern természet-tudományi tudásnak nagy raktárai éppen ezek az időszaki folyóiratok.*”[28]

Ezen hiányosságok nem csupán a kongresszuson kerültek napvilágra, hanem a korabeli „mértékadó” szakirodalmi összegzésben, *A magyar tudománypolitika alapvetésében* is megfogalmazódtak. A HÓMAN BÁLINT (1885–1951) – SZEKFŰ GYULA (1883–1955) szerzőpáros által jegyzett fejezetben olvasható a könyvtári világ helyzetéről szóló értékelés szerint a nagykönyvtárakra sokszor még 1927-ben is az elmaradottság, a korszerűtlenség volt jellemző. „*A tudomány érdekeit szolgáló céltudatos fejlesztést és az akadálytalan könyvtárhasználatot nagyban hátráltatja a kooperáció teljes hiánya, ami különösen a háborús és az ezt követő években bosszulta meg magát. Jórészt ennek köszönhető, hogy könyvtáraink még ma sem tudták pótolni háborús hiányaikat. E bajon van hivatva segíteni az Országos Magyar Gyűjteményegyetem keretében 1923-ban felállított Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ, amelynek a külföldi könyvcserreakció lebonyolításán kívül feladata a tudományos könyvtárak központi katalógusának, a teljes hazai könyvanyag nyilvántartásának megteremtése. A Központ a csereakció, valamint a könyvtárközi kooperáció tekintetében a lefolyt két év alatt már igen szép eredményeket ért el.*”[29]

A további teendőket a következőképpen határozták meg: A Gyűjteményegyetem feladata tehát az országos könyvtári rendszer kultúrpolitikai irányítására, az OKBK-é pedig az egyes könyvtárak közötti szakmai kapcsolatrendszer kiépítése, „*mely a maga nyilvántartásaival mintegy központi tudakozó és tájékoztató irodája a magyar könyvtárhálózatnak, s melybe szervesen be kell kapcsolnunk a közgyűjteményeknek – az egyetemi intézeteknek, hivataloknak, hatóságoknak – ma a nyilvánosságtól elzárt szakkönyvtárait is.*”[30] (Csak zárójelben érdemes visszautalni az OKBI államosításra épülő víziójára.) Mindez azonban a Gyűjteményegyetem és az OKBK fontosságát bizonyítja, illetve azt, hogy a tudományos kutatás, oktatás egyedi, intézményi könyvtári háttérének megteremtése, valamint országos szinten a szak- és tudományos könyvtárak koherens rendszerének kiépítése mekkora ha-

talmas munka, milyen sok időt, pénzt, szaktudást, kapcsolatrendszert és gondoskodást igényel.

A rendezvény tapasztalatainak felhasználásával a VKM két törvényjavaslatot nyújtott be a Nemzetgyűlésnek: jelen szempontból fontosabb a vonatkozó tudományos munka előmozdítása érdekében teendő intézkedésekről, vagyis az Országos Természettudományi Tanács megalapításáról rendelkezik, a másik a külföldi magyar intézetekről, illetve az ösztöndíjakról (Országos Ösztöndíjtanács). Az OTT-t megalapító törvénycikket végül csak 1930-ban ratifikálták az 1930. évi VI. törvénycikk-ként. Az 1. §-ban foglaltak szerint

„(1) Az elméleti és alkalmazott természettudományok rendszeres és tervszerű fejlesztésének előmozdítása céljából Országos Természettudományi Tanácsot kell alakítani, melynek különös feladata, hogy

a) az ország egyetemes érdekei szempontjából fontos problémákat tudománypolitikai programba foglalja és a bel- és külföld tudományos mozgalmait figyelemmel tartva, a program fokozatos kiegészítéséről állandóan gondoskodik;

b) a program végrehajtására irányuló kutatómunkát megindítsa, irányítsa és ellenőrizze;

c) általában a magyar tudományosság színvonalon maradása érdekében szükséges intézkedéseket ne csak a vallás- és közoktatásügyi vagy más érdekelt miniszternél kezdeményezze, hanem azokra a nemzeti közvélemény figyelmét is felhívja;

d) a természettudományi tudományterületek és kutatóinak összehangzott együttműködését biztosítsa;

e) az intézeteknek és laboratóriumoknak műszerekkel és más eszközökkel való felszerelését figyelemmel kíséresse;

f) az Országos Természettudományi Alap (3. §) felhasználására vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter elvi irányítása alatt évenként felosztási tervet készítsen, amellyel szemben a vallás- és közoktatásügyi minisztert csak a visszavetés joga illeti meg;

g) véleményt mondjon mindazokban a tanács munkakörébe vágó ügyekben, amelyeket a vallás- és közoktatásügyi vagy más miniszter eléje utal;

h) a természettudományi kutatás nemzetközi szervezeteiben Magyarországot képviselje.”

A Tanács 80 tagját az egyes tudományterületek, az elméleti természettudományok, valamint az orvosi, technikai és mezőgazdasági tudományok oktatóiból, művelőiből, kutatóiból, a vallás- és közoktatásügyi miniszter hívja meg (2. §) úgy, hogy az egyetemi karok, a főiskolák és nagyobb tudományos intézetek

képviselve legyenek. A Tanács ezenfelül képviselőket kap az Országos Ösztöndíjtanácsban, illetve a törvénycikk egyidejűleg az Országos Magyar Gyűjteményegyetem Igazgatótanácsának „a Magyar Nemzeti Múzeum természettárainak vagy a kutatóintézetek igazgatóinak sorából” egy személlyel való kiegészítéséről szintúgy rendelkezett. [31]

Orvosi könyvtári veszteségek a trianoni békediktátum után

Nyireő és Gulyás hivatkozott megközelítése, értékelése között van valahol az orvosi-egészségügyi szakkönyvtárak, illetve a kórházakban megszervezett népkönyvtárak jelen szempontból való „fontossága”.

Arról csak viszonylag kevesebb forrásból értesülhetünk, hogy a kórházi, klinikai és orvos- vagy természettudományos egyetemi szakkönyvtárak közül konkrétan hány, milyen szempontból és mennyire értékes könyvgyűjtemény veszett el a magyarországi kutatás és gyógyítás számára. A korabeli hivatalos könyvtári statisztikának tekinthető *Magyar Minerva* 1912–1913-as kötete [32] szolgál némi felvilágosítással, de éppen a kórházak orvosi könyvgyűjteményeivel kapcsolatban vajmi kevés adalékot találhat a vaskos tomos böngészője. Még a viszonylagos teljesség is csak álom, de akadnak még további felhasználható összeállítások, illetve a kutatói háttérismeretet felhasználva található intézmények, intézménycsoportok, amelyekkel kapcsolatban konkrétumok hiányában legalább hipotézisek felállíthatók, tendenciák, feltételezések lezűrhetők.

Az azonban az orvostörténeti vagy egészségügyi intézetek történetét, esetleg az 1920-as évekbeli állapotát feldolgozó szakirodalomból tudható, hogy a Magyarország területén lévő kórházak csaknem 60%-a került az utódállamokhoz.

A két világháború közötti egészségügy alapvető törvénye a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk. A saját korában – sok tekintetben mind a mai napig – korszerűnek mondható jogforrás által szabott keretek kitöltése a koherens és működő intézményhálózattal leginkább gazdasági okok miatt a XIX. század utolsó éveiben vett igazán nagy lendületet. Az 1895 és 1915 között „a kórházi és más gyógyhelyek száma megháromszorozódott. Az 1914-es statisztikai adatok szerint Magyarországon Fiumével és Horvát-Szlavóniával együtt 461 kórház működött, melyből Magyarország területére 425 esett és ez 43 819 kórházi ágyat jelentett.” A békediktátum következtében azonban mindössze 183 kórház és összesen 26 451 ágy, az összesen 204 fürdőből pedig csupán 46 maradt határainkon belül. [33] „Számos jól felszerelt kórház a szomszédos országokhoz került. Magyaror-

szág elveszített 56 közkórházat, 33 nyilvános jellegű magánkórházat, 3 szemkórházat, elvesztette a nagyszombeni elmeegógyintézetet, a marosvásárhelyi országos kórházat, a pozsonyi és a kolozsvári (egyetemi klinikaként működő) nagy közkórházakat.”[34] Ezek között biztosan voltak szép számmal olyan gyógyintézetek, amelyekben a gyógyítást szolgáló orvosi szakkönyvtár is működött. Ezen gyűjtemények adatai nem szerepelnek a Minervában, de joggal feltételezhetjük, hogy a saját munkatársak mellett akár a regionális szerepkört is vállalhattak és a környék orvosai számára úgyszintén rendelkezésre állottak.

SZABÓ KATALINNAK az *Egészségügy a trianoni Magyarországon* című dolgozatából ismeretes néhány olyan intézmény sorsa, amelyek az elcsatolt területeken voltak, így szóba került például a kolozsvári orvoskar ingóságai egy részének az anyaországba menekítése, a sietség miatt kényszerűségből otthagyt értékek elkallódása, tönkretétele, illetve az, hogy Erdély visszacsatolásával milyen rettenetesen elhanyagolt, lepusztított állapotban kerültek vissza a nagymúltú vagy éppen a századelőn felfejlesztett kórházak.[35] És a történeti források azt is bizonyítják, hogy nem csupán a békeszerződés „jogi-adminisztratív” alapú pusztítása okozott kárt többek között az egészségügyi intézményrendszernek, hanem az azt megelőző cseh-szlovák, román és szerb megszállás önkényeskedései, sarcolásai is.

A Minervában regisztrált különféle szervezeti és regionális kötődésű, célú, fenntartójú orvosi-egészségügyi vagy természettudományi szakbibliotékák birtokolhattak ugyan – akár szép számmal is – értékes régi kéziratokat, nyomtatványokat, de tudományos szerepük miatt leginkább a kurrens irodalom közvetítésére voltak hivatottak. Mindazonáltal nagykönyvtári veszteségünk egyik fájdalmas pontja éppen a kolozsvári egyetemi bibliotéka, amely ekkor már az Erdélyi Múzeum könyvkollekcijával egyesítve működött, így különleges címéliumokat mondhatott magáénak. De maga az egyetemi könyvtár is a XVIII. század közepéig visszanyúló gyökerekkel rendelkezett: az 1872. évi XIX. és XX. törvénycikkekben elrendelt alapításakor integrálódott az új universitas kebelébe a MÁRIA TERÉZIA (1717–1780) közegészségügyi és orvosképzési reformjaihoz kötődően 1775-ben életre hívott Kolozsvári Orvos-sebészi Tanintézet. Ennek biztonnyal kezdetektől kellett könyvtárának lennie, az intézménytörténetet megíró MAINZER JÁNOS (1828–1903) nyugalmazott egyetemi tanár 1890-ben publikált összefoglalójában 1850 körülről említ 100 forint rendszeres gyarapítási keretet, melyet később 105-re emeltek, az 1864-es államköltségvetésben pedig éves 315 forintról szól. Így a kolozsvári Ferenc József Tu-

dományegyetem elcsatolása jelen vizsgálódási szempontból többszörösen, klinikai gyűjteményein keresztül kurrens orvosi szakkönyv és az „jogelőd” tanodája, valamint az Erdélyi Múzeum könyvtára személyében a régi, részben orvosi/természettudományi anyag tekintetében is nagy érvágást jelent.[36]

Köztudott, hogy Kolozsvár városát és az univerzitást 1918 decemberében a román megszálló hadsereg elfoglalta, majd az egyetem élére a román tanszék professzorát nevezték ki, így az intézmény 1920-ra teljesen elvesztette magyar jellegét.[37] Éppígy veszett oda a pozsonyi egyetem is. A két intézmény részleges hazamenekítése, illetve újjászervezése/letelepítése sokéves feladatot jelentett az anyaország számára.

Mindezzel kapcsolatban a Kormány 1919–1922. évi tevékenységéről beszámoló jelentés a következőképpen nyilatkozik: „Az ország megcsonkítása folytán, a közel félszázad óta fennállott kolozsvári magyar kir. Ferenc József és közvetlenül a háború előtt létesült pozsonyi magyar kir. Erzsébet egyetemek hontalanokká válván, gondoskodni kellett, hogy ezek a számottevő kultúrtörökét reprezentáló intézmények, amelyeknek fenntartása általános nemzeti és művelődéspolitikai tekintetből feltétlenül szükségesnek mutatkozott, a megmaradt ország területén megfelelő elhelyezést nyerjenek. Az elszakított területekről való menekülésük után a két egyetem előbb egyesítve, átmenetileg Budapesten helyeztetett el, ahol az államtól, illetve a fővárostól rendelkezésre bocsátott és igénybevett, részben bérelt épületekben és kórházakban az 1919/20. tanév II. felében nagy nehézségekkel és nélkülözésekkel küzdve, megkezdte működését. Ez az állapot tartatott fenn az 1920/21. tanévben is. Időközben azonban megtétettek az előkészületek a Ferenc József egyetemnek Szegeden, az Erzsébetegyetemnek pedig Pécsen való elhelyezése érdekében.”[38]

Szegeden az egyetemi könyvtárban 1930-ban 47.381 mű 99.663 kötete volt rendezett és feldolgozott állapotban, emellett kb. 45.000 tomus még hozzáférhetetlen volt. Ennek azonban csak egy része jelentette az orvosképzés könyvtári háttérét. Az 1927-ben Klebelsberg Kunoról elnevezett orvostudományi könyvtár ekkor 1.000 könyvet és 1255 kötetben 59 folyóiratot számlált, az intézetek legtöbbje 100-200 kötetes volt, az egy-két kiemelkedően nagy téka csaknem 2.000 dokumentummal büszkélkedhetett.[39]

A pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemet az 1912. július 7-én ratifikált 1912. évi XXXVI. törvénycikk alapította meg.[40] Az 1912–1913-as Minervában természetesen az új universitásról még nincsenek adatok, hiszen az adatgyűjtés lezárultáig még aligha lehetett stabil szervezete, személyzete, elhelyezése. Az intézmény, illetve első tan-

éve megnyitása 1914. október 3-án volt, a korabeli sajtó közlése alapján az esemény „A háborús idők által megkövetelt csendes ünnepséggel ment végbe.”[41] Az orvosi kar azonban csak 1918 áprilisában kezdte meg működését, szeptemberben pedig a cseh hatóságok kezébe került, így az oktatás nem folytatódhatott. [42] A pozsonyi orvosképzés így jószerivel megindulása pillanatában vált a történelem martalékává. 1920-ban az egyetem töredéke – szó volt már róla – rövid időre Budapestre költözött, 1923-tól működött Pécsen Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem néven. A pécsi orvosképzés könyvtáraival kapcsolatban a *Magyar Minerva* 6. kötetének későbbi adatközléséből ismeretes, hogy a TÓTH LAJOS-ról (1856–1926) elnevezett kari könyvtárat a névadó alapította 1926-ban, állományát leginkább adományokból tudta csak gyarapítani és az adatgyűjtés idején még nem volt teljesen feldolgozva, így a professzorok és orvosok számára megnyitva sem. Az Élettani Intézet könyvtárát még Pozsonyban a csehek elvették, és még az 1930-as évek elején is PEKÁR MIHÁLY (1871–1942) igazgató magánkönyvtára töltötte be az intézeti téka szerepét, a többi tanszéki könyvtár éppígy leginkább még csak alakulóban volt. [43]

Éppígy jószerivel jelentős könyvtári háttér nélkül tanultak az újonnan alapított debreceni egyetemi medikushallgatók is, a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemi Könyvtár 1930-ban 70.000 kötetet birtokolt, a de jure 1918-ban megalapított orvoskar azonban valójában csak az 1921/1922-es tanévvel kezdhetett meg működését, kari könyvtárról a *Minerva* nem tudósít, az intézeti tékák állománya pedig pár száz és pár ezer tomus között mozgott. [44]

Az 1920-as években így szám szerint ugyan már négy tudományegyetemi orvoskara volt a Csonka-Magyarországnak, ezek közül hosszabb időszakra visszavezethető történelmi gyökerekkel, így valóban jelentős könyvtári kollektívával csupán a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem rendelkezett. Mindezzel együtt a kari „központi” könyvtár eleinte (és sokáig) csak a rendes tanárokat szolgálta, gyarapítására 1886-os adatok szerint a tanártestület fordított közel 4.000 forintot, és ennek állománya ekkor mintegy 20.000 kötet volt. [45] A Budapesti Orvostudományi Tanártestület Weszprémi István Könyvtára egészen a második világháborús évekig a hallgatók elől elzárt információs bázis maradt. [46] Így a *Magyar Minerva* 1915-ös 5., illetve az 1932-ben napvilágot látott 6. kötet a fővárosban önálló és nyilvános orvoskari tékát nem említ, az orvosi szakirodalom kurrens gyűjtését a központi könyvtár a számos intézeti és klinikai gyűjtemény gyarapításával biztosította. Ezek nagy-

részt az 1870 és 1910 közötti időszakban alakultak, tehát általában már viszonylag nagyobb könyv- és jelentős folyóiratállománnyal rendelkeztek, de az egyetemnek vannak az újonnan megszervezett klinikákon, intézetekben egészen fiatal, akár 1920-ból datálódó bibliotékái is. [47]

Mindezekből tehát leszűrhető, hogy az orvos- és egészség tudományok terén az OKBK központi szolgáltatásai tekintetében a tudományegyetemek orvoskari vagy intézeti könyvtárai kellett volna, hogy a gyűjteményi bázist képezzék, de a két világháború közötti időszakban csupán a pesti volt abban a helyzetben, hogy némi támogatást tudott nyújtani a könyvtári rendszer felé, a fiatal vidéki intézmények még igencsak kezdetleges állapotban voltak. Budapesten a meglehetősen gazdag kari könyvtár nem volt ugyan nyilvános, publikus, azonban kórházi és kutatóintézeti könyvtárközi kölcsönzési hálózatot épített ki és ezen keresztül rövid határidővel hozzáférést biztosított saját szakirodalmi forrásaihoz. [48]

A *Magyar Minerva* 1912–1913-as kötetében az akkor még két egyetemi könyvtár mellett akadnak további, a határainkon túlra került kisebb orvos-egészségügyi bibliotékák. [49]

A települések betűrendjében bemutatott gyűjtemények közül az első a herculesfürdői Magyar Királyi Fürdőigazgatóság Könyvtára, amely 1860 óta működött a „gyógyterem” épületében és külön olvasóteremmel rendelkezett, a könyvtárhasználatot szakkatálogos segítette. A téka 1.140 művet foglalt magában 1.644 kötetben, havi 2 koronáért és a kikölcsönzött kötet árának letétbe helyezése mellett minden nap dél előtt és délután is rendelkezésre áll. 1912-ben 56 olvasó 562 dokumentumot kölcsönzött ki KAPUSA JÁNOS (?-?) fürdőpénztáros-könyvtárostól.

Nagyszébenben az Erdélyi Természettudományi Egyesület Múzeuma és Könyvtára birtokolt feltehetően nagyobb számban orvosi tárgyú kiadványokat. Az egyesület 1849-ben szerveződött, ekkor még – és elég sokáig – hazánkban és külföldön is szokásban volt, hogy az orvosok és a különféle érdeklődésű, végzettségű „természetvizsgálók” közös szakmai szervezetbe tömörültek. Az 1867. május 7-én tartott közgyűlésen elhangzott beszámoló a könyvtárról – már akkor – a következőket adta tudtul a tagságnak: az előző évben elkészült a könyvtár teljes elrendezése és cédulakatalógusa, így a gyűjtemény, 1.307 kötet és brossúra, immár használatra készen áll, illetve az év során 174 kiadványt kapott még a bibliotéka, az összesen 1.481 dokumentum közül pedig akkor 943 publikáció akadémiáktól és társszervezetektől érkezett. [50]

A testületi kiadványban (*Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt*) a későbbiekben is közzétették a könyvtár éves gyarapodási jegyzékeit, illetve azt, hogy milyen hazai és külföldi tudományos intézetekkel, szervezetekkel állnak cserekapcsolatban. HALTRICH GUSZTÁV (1878–1940) könyvtáros az 1911-ről szóló jelentésében 957 újonnan beérkezett kiadványról szól, ennek jelentős része a 265, nagyrészt külföldi cserepartnertől származik, illetve az egyesület abban az esztendőben két újabb szervezettel kötött csere megállapodást. Haltrich 1911-ben megkezdte a nyomtatott kötetkatalógus szerkesztését, a munka befejeztét egy-két évre ígérte. Az eredmények mellett azonban a könyvtár csekély forgalmáról úgyszintén említést kellett tennie. [51] A Minerva 5. kötetében olvashatók szerint az 1910-es évek elején 2.000 mű és a több ezerre menő folyóiratállomány várta tudós olvasóit két teremben elhelyezve Haltrich tanár-könyvtárőr felügyelete mellett. Az 1919 márciusában, illetve áprilisában tartott üléseken a könyvtár nyomtatott katalógusa nem került szóba, csak a könyvtár helyreállítása, és a régen kikölcöszött tomosok visszaszerzésének fontossága. [52]

Ha a pozsonyi egyetem nem is, de a koronázóvárosban működő és 1856-ban megalakult Orvos- és Természettudományi Egyesület gyűjteményei megtalálhatók az I. világháború előtti Minervában. A szervezet kezdettől rendelkezett a városháza szárnyépületében három teremben múzeumi és kézikönyvtári gyűjteménnyel, amelyek a nyári hónapokban (május 1-jétől szeptember végéig) vasárnap délelőtt 9-től 1 óráig voltak látogathatók. A gyűjtemények őre 1910 körül FEIGLER FERENC (1856–1931), ipariskolai igazgató és segédőre LANGER SÁNDOR (1882–1949), tanító. Az értékes táruk kezelését 1898. november 17-én a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa és Főfelügyelősége saját ellenőrzése alá helyezte. A két gyűjtemény együttesen – 1903-as adatot ad meg a leírás – 25.200 tételt számlált. A tájékozódást leltárnapló, címjegyzék és szakkatalógus segítette, utóbbiak *A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület közleményei* IX. kötetének mellékleteként 97 oldal terjedelemben nyomtatásban is megjelentek: *A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület könyvtárának jegyzéke*. [53] A katalógus 452 általános orvosi könyvet tartalmaz, az állattant 87 kiadvány képviseli, a növénytant 171, az ásvány- és földtant 88, a vegytan 50 művel képviselteti magát. A természet- és mennyiségtan 87-tel, a Földrajz, úti leírások, gyógyforrások és fürdők elnevezésű szakban 158 szakkönyvből válogathattak az érdeklődők, a VIII. osztály a Gazdaságtan, erdészet, ipar és kereskedelem, ebben 52 tétel szerepel, ezek

mellett 183 vegyes tartalmú könyv, szótárak adattárak is voltak a könyvtár birtokában. A folyóiratkollekciót pedig a világ majd minden tájáról származó 148 cím alkotta. A pótjegyzékben hét oldalon „az utolsó hetekben” a könyvtárnak adományozott könyvek adatai sorakoznak. A füzet érdekessége, hogy külön jegyzéket közöl arról a mintegy 180 hazai és külhoni társ-szervezetről, amelyekkel cserekapcsolatokat építettek már ki (p. 214–218.).

Úgyszintén orvos- és természettudományi szervezethez kötődik Temesvár jeles szakkönyvtára, a Dél-magyarországi Természettudományi Társulat tékája. Az 1873-ban középiskolai tanárokból, orvosokból és természetvizsgálókból verbuválódott egyesület kezdettől építette könyvtárát, a tárgyi relikviákból múzeum szervezése is már 1877-ben kezdetét vette. 1874-ben megindult a Társulat kiadványa: *Természettudományi évkönyv. A délmagyarországi természettudományi társulat közlönye* címmel. Az 1875. január 31-én tartott első közgyűlés elnöki megnyitója kiemelte, hogy az évkönyv közzétételével „alkalmunk lesz más hasonló irányú társulatokkal a bel- és külföldön csereviszonyba lépni, s ezzel társulati könyvtárunk más társulatok kiadványaival évről évre gyarapodni fog”, tehát látható, hogy úgy a társulati kiadvány, mind a könyvtár élete – mai szóval éve – „stratégiai” alapokra épült. [54] A szakkönyvtár fennállása során számos helyi notabilitás adományából gyarapodott, a Minervában közölt 1912-es adat szerint akkoriban 4159 kötetet számlált. A közgyűjtemények számára méltó épület emelése volt tervben, addig azonban 1903-ban letétként a Városi Könyvtár kezelésébe és épületébe költöztették őket. Ezzel kapcsolatban az 1905. április 9-ei közgyűlésen a következők hangzottak el: „A társulati könyvtár a T. közgyűlés múltévi jóváhagyása szerint a városi nyilvános könyvtárba olvadt be; a könyvtár részéről kiadott két kötetes katalógusban található a társulat 5.300 kötetének pontos címjegyzéke. Társulatunk letétbe helyezett könyvei a könyvtár legtekintélyesebb szakját alkotják s úgy a tagtársak, mint a nagyközönség naponta kényelmesen használhatják és haza is vihetik. A múlt évi szerzeményeket jegyzőkönyv mellett szintén átadtuk. A könyvtár pompás helyiségei, a mintaszerű kezelés az első év folyamán meggyőzték arról, hogy Társulatunk vagyonának e féltett, értékes tömegét a legszerencsésebben s a legtöbb szellemi kamatot termelőleg helyezte el.” [55] Az 1918. május 4-ei közgyűlésen elhangzottak szerint a társulati téka 1917-ben 27 tétellel gyarapodott, így teljes állománya ekkor 4.290 lett, cserekapcsolatokat 26 hazai és 10 külföldi szerkesztőséggel ápoltak. [56]

A torontál-megyei Zsombolyán az Erzsébet Közkórház frissen alapított könyvtára 1913-ban az MKOT útján 300K államsegélyben részesült, a Minervából úgy tudható, hogy „a könyvtár felállítása folyamatban van. A jelzett összesen 95 mű szereztetett be.”

A Minerva korábbi kötetiben nem szerepel olyan orvos-egészségügyi szakkönyvtár, amely a Nagy Háború és a trianoni békediktátum előtti utolsó forrásban ne lett volna feltüntetve, néhány adalékra azonban bukkanhat még a kitartó kutató GYÖRGY ALADÁR (1844–1906) alapvető vonatkozó korpuszában, a *Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben* című adattárban.

A pozsonyi országos kórház könyvtára 1873 óta az orvosok és a betegek számára is felkínálta szolgáltatásait, utóbbiak 180 magyar és német nyelvű erkölcsnevesítő füzetből válogathattak. A téka és cédulakatalógusa DR. PÁVAY (VAJNA) GÁBOR (1851–1913) 1877 és 1884 között szabadságolt állományú honvéd főorvos [57], szobájában volt elhelyezve az 1880-as években. A gyűjtemény összesen 595 tételt számlált, 400 könyv és 195 füzet állt az olvasók rendelkezésére, ebből 311 természettudományi, 66 szépirodalmi kiadvány, 180 tankönyv, illetve 36 hírlap. A poliglott kollekcióban 160 magyar, 410 német és 25 latin kiadvány várta olvasóit. 1884-ben csupán 22 új könyvet sikerült beszerezni. [58]

Az új-tátrafüredi fürdő könyvtára közel 1.000 kötetet számlált az 1880-as években, amelyet a tulajdonos DR. SZONTÁGH MIKLÓS (1882–1963) szerzett be a vendégek számára. A téka érdekessége azonban az, hogy állománya nem a gyógyulást-pihenést-rehabilitációt támogató szépirodalomban bővelkedett, hanem nagyjából természettudományi és orvosi munkák alkották a kollekciót. A könyvtárhasználatról az tudható, hogy olvasóterme és óvadék ellenében kölcsönzési szolgáltatása is volt és hírlapokat is járatott. A könyvtárat a fürdő segédorvosa, DR. PEKÁR LAJOS önkéntesként kezelte. [59]

György Aladár műve még egy apró adalékot tartogat számunkra, nevezetesen azt, hogy a Belügyminisztérium a Pozsonyi Országos Kórház mellett a Nagyszombati Országos Tébolyda számára is juttatott könyvtári célra támogatást [60], ez pedig intézeti könyvtár létét bizonyítja.

Az orvos-egészségügyi könyvtárak egy speciális szegmense a katonae-gészségügyi intézményekhez kötődik. A Habsburg Birodalom hadseregében már a modern katonae-gészségügyi intézményrendszer kiépítése, a XVIII. század utolsó évtizedei óta történtek intézkedések a katonae-orvosok szakirodalommal

való ellátására [61], és a Nagy Háború időszakában is hatályban volt BÁRÓ ANTON CSORICH VON MONTECRETO (1794–1864) hadügyminiszter 1850-es rendelete, mely szerint „kívánatos, hogy minden helyőrségi kórházban könyvtár alapíttassék, melyben a szükséges tudományos kézikönyvek és orvosi tankönyvek rendelkezésre állnak az alacsonyabb katonae-orvosi rangokban szolgálók részére. Ennek biztosítására és a könyvtárak alapítására 100, a következő években pedig az újonnan megjelent orvosi-sebészeti művek, szakfolyóiratok, oktatási anyagok, taneszközök és orvosi előírások megvásárlására évi 40 Gulden fordíttassék. A beszerzendő kiadványok körét a hadsereg katonae-orvosi vezetése határozza meg, a gyűjteményekről a kórházak vezető orvosa készí(tes)sen jegyzéket”. [62] Az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadserege – és ennek mintájára a Magyar Királyi Honvédség – külön útmutatást adott közre az újonnan építendő helyőrségi kórházak tervezésének szempontjairól, a dokumentum 31-32. §-a írja elő, hogy a 300 vagy annál több beteg ápolására alkalmas helyőrségi kórházakban a kórházparancsnok szobájában, vagy ezen helyiség előterében kell lennie az intézmény orvosi könyvtárának, illetve „minden helyőrségi kórházban a kórház-főbejárat közelében, esetleg a fővételi irodával kapcsolatban egy egyablakos tiszt szoba rendezendő be. Ezen szobában egyszerűs mind a betegek könyvtára is felállítandó” [63]. Így biztosak lehetünk abban, hogy 1920-ban a közös hadsereg 27 Garnisonsspitalja és a Magyar Királyi Honvédség 1. számú (és ekkor még egyetlen, Budapesten működő) helyőrségi kórháza úgyszintén rendelkezett orvosi szakkönyvtárral. Az említett összesen 28 kórház közül jelen téma szempontjából a komáromi 18., a pozsonyi 19., a kassai 20., a temesvári 21. és a nagyszombati 22. számú helyőrségi kórházakat kell kiemelni, hiszen ezek voltak Nagymagyarország helyőrségeiben, illetve ezeket vesztette el a magyar katonae-gészségügy 1920-ban.

A tudományos célú könyvgyűjteményekről tudósító ismertetések mellett a Minervában olvasható és a kórházakban megszervezett, oda telepített kicsiny népkönyvtárakról való adatközlés úgyszintén szolgál számunkra jelentőséggel bíró információkkal. Ezek a „betegkönyvtárak” vagy népkönyvtárak nem önmagukban képviselnek tudományos értéket, hanem indirekt bizonyítékkul szolgálhatnak abban a tekintetben, hogy a betegek, esetleg a környező lakosság olvasásának ügyét felkaroló „könyves” kórházak bizonytal gondot fordítottak arra is, hogy munkatársaik szakirodalmi ellátása úgyszintén megfelelő legyen. Hogy rendelkeztek orvosi könyvkollekciókkal, ezt feltételezhetjük, még akkor is, ha orvosi könyvtáraik adatait nem jelentették be a hivatalos statisztika számára.

A *Magyar Minerva* 1912–1913-ra vonatkozó kötete számos olyan tékát sorol fel, amelyeket különféle szervezettek, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa vagy a regionális közművelődési egyesületek, esetleg a gazdasági vagy földművelési tárca alapított, és amelyek kórházakban voltak elhelyezve. Az utódállamokhoz került Désen a Szolnok-Doboka Vármegyei Rudolf közkórház, Nagybecskerekén a Központi József közkórház, Nagyszőlősen a Perényi közkórház és Ipolyságban a Nyilvános Kórház népkönyvtára. [64]

Úgyszintén nem rendelkezünk pontos adatokkal a k. u. k. hadsereg vagy a Magyar Királyi Honvédség katonai kórházi orvosi könyvtáiról, de az biztos a *Magyar Minerva* 1912–1913-as kötete alapján, hogy a katonaság éppígy gondoskodott legénységi könyvtárak telepítéséről a helyőrségi vagy csapatkórházak épületeibe, és ezek alapítója is valamely közművelődési egyesület vagy az MKOT volt. A közös hadsereg a beszercebányai, kolozsvári, marosvásárhelyi, illetve a szegedi csapatkórházában, a Honvédség részéről pedig Marosvásárhelyt, Munkácson, Nagyváradon és Nyitrán voltak ilyen gyűjtemények. [65] Ezek a kórházak akkor bizonyosan másikkal, szakmai könyvkollekcióval is kellett, hogy rendelkezzenek.

A trianoni békediktátum következtében torzó, csak töredék maradt országunk, kulturális és anyagi erőforrásaink, intézményrendszerünk, ahogyan töredékesek a károk valódi mértékéről számot adó forrásaink is, így a kialakított kép úgyszintén csak kaleidoszkóp-szerű lehet. De az információmorzsákból az szűrhető le vagy feltételezhető meglehetősen bizonyossággal, hogy az orvosi-egészségügyi könyvtárak miatt (is), a korabeli hivatalos kútfők alapján készített statisztikai összegzéseknél jóval nagyobb könyves veszteség érte az országot a Nagy Háború után. Ezek a szakmai kollekciók pedig nem csupán egy-egy intézmény, kórház vagy klinika munkatársait szolgálták, hanem szellemi hatásuk a környező kisebb-nagyobb földrajzi régiójukra, akár személyes kapcsolatokon keresztül kiépült formális vagy informális szakmai hálózatokra is kiterjedt.

A(z orvos-)természettudományi egyesületek tagja nagyobbra földrajzi merítésből verbuválódott, nyomtatott kötetkatalógusai pedig a könyvtári rendszerben akár egészen távoli gyűjteményekben is felbukkanhatott, könyv- és folyóirat-állományuk így egészen nagy, akár országos szakmai közösségük számára vált ismertté legalább bibliográfiai szinten.

Az egyleti bibliotékák pedig a hazai és külföldi cserkapcsolataikon keresztül a rendelkezésükre álló anyagi erőforrásaikon messze túlmenő beszerzési lehetőségekhez jutottak, állományuk tehát semmikép-

pen sem tekinthető „vidéki, lokális jelentőségű, kicsiny” szakkönyvtárnak.

Az Országos Magyar Gyűjteményegyetem tagkönyvtárainak gyűjtőköre a nagykönyvtárak részvételével összességében elvileg lefedte ugyan a tudományok összességét, orientációjuk leginkább az ütőképes intézményi bázis tematikailag kiegyensúlyozatlan volta miatt – a jelen téma szempontjából releváns pesti, valamint vidéki orvoskari könyvtárakkal együtt is – bölcsészeti, tág és tiszta értelemben hungarológiai. Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ feladatrendszere, szolgáltatásai, kapcsolati tőkéje és célja okán láthatóan nagy jelentőséget tulajdonított a természet- és alkalmazott tudományok támogatásának is. Ez már az alapítás pillanatában egyértelmű volt, a garancia erre dr. Pasteiner Iván igazgató személye. Minden jószándék, anyagi erőforrás, szaktudás és törekvés ellenére azonban jogosnak kell(ett) elfogadni ezen szakterületek 1926-ban kinyilvánított akaratát, mely szerint egyensúlyt kell teremteni a támogatások között a tudományok demokráciájának megteremtésére. Ez a tény azonban semmiképpen sem csökkenti az OKBK érdemeit, inkább azt igazolja, hogy munkájára milyen nagy szükség volt a két világháború közötti időszakban, illetve feladatvállalására milyen nagy szükség van bármikor, bármilyen elnevezésű intézményhez, szervezethez rendelt is.

Jegyzetek

- [1] Vö. Gulyás P. Magyarország könyvtárai és a trianoni béke. *Magyar Könyvszemle*. 1922: 225–229.
- [2] Vö. Nyireő I. A megcsonkított Magyarország könyvtári és múzeumi közművelődésügye. *Társadalomtudomány*. 1921: 597–602.
- [3] Klebelsberg Kuno élete. In: A Klebelsberg Kultúrkör Egyesület honlapja. URL: <https://klebelsbergkulturkor.hu/index.php/klebelsberg-kuno-elete-es-tevekenysege/> (letöltés dátuma: 2024. március 17.)
- [4] Magyary Z. A magyar tudományos élet közigazgatása. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 605–606.
- [5] Sipos AM. A magyar könyvtárjog története 1867-től napjainkig. Pécs: Alexandra; 2011. p. 104.
- [6] 1922. évi XIX. törvénycikk nemzeti nagy közgyűjteményeink önkormányzatáról és személyzetükről. In: Ezer év törvényi. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92200019.TV&searchUrl=/ezer-ev-torveny%3Fpagenum%3D39> (letöltés dátuma: 2024. március 11.)
- [7] Magyary Z. A magyar tudományos élet közigazgatása. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 605–606. Az ülésen elhangzottak nagyrészt megtalálhatók a törvény indoklásában: 1922. évi XIX. törvénycikk indoklása. In: Ezer év törvényei. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92200019.TVI&searchUrl=/ezer-ev->

- torvenyei%3Fpagenum%3D48* (letöltés dátuma: 2024. március 11.)
- [8] Pasteiner I. Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 345.
- [9] Vö. Kóhalmi B. A magyar tanácsköztársaság könyvtárügye. Budapest: Gondolat; 1959. p. 139–140.
- [10] Vö. Kóhalmi B. A magyar tanácsköztársaság könyvtárügye. Budapest: Gondolat; 1959. p. 139–140.
- [11] Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet szervezése. A Közoktatásügyi Népbiztosság 65. K. N. rendelete. Melléklet a Tanácsköztársaság Könyvtárügye 1919. (4.) júliusi számához: 1.
- [12] A Közoktatásügyi Népbiztosság 66. K. N. rendelete. In: Melléklet a Tanácsköztársaság Könyvtárügye 1919. (4.) júliusi számához: 1.
- [13] Vö. Gulyás P. A kommunista könyvtárpolitika. Magyar Könyvszemle. 1920–1921: 5.
- [14] Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ szabályrendelete. Magyar Könyvszemle. 1923: 158–159.
- [15] A területet szabályozó rendelkezés: 52.800/1923. VKM sz. rendelet A könyvek és műtárgyak kivételének korlátozása és a kivétel körüli eljárás szabályozása tárgyában
- [16] A vonatkozó szabályozás: 51.282/1923. eln. VKM sz. rendelet A külföldi könyvek és folyóiratok beszerzése és nyilvántartása tárgyában
- [17] Pasteiner I. Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 346.
- [18] Pasteiner I. Jelentés az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ I. (1923.) évi működéséről. Magyar Könyvszemle. 1924: 124–125.
- [19] Pasteiner I. Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 346.
- [20] Tudományos könyvtáraink külföldi folyóirat- és könyvszükségletének beszerzése. Magyar Könyvszemle. 1920–1921: 157–158.
- [21] V. M.: Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. Több mint két évtized a magyar tudomány szolgálatában. Könyvtáros. 1980: 237.
- [22] A budapesti könyvtárakba 1935. évben járó folyóiratok címjegyzéke : [recenzió]. Népegészségügy. 1935: 699.
- [23] Budapest: Egyetemi Nyomda; 1928.
- [24] Halász G. A magyar tudományos irodalom bibliográfiája. I. Filozófia 1901–1925. [ismertetés]. Magyar Könyvszemle. 1929: 236.
- [25] Szabadné Szegő J. A Könyvek Központi Katalógusa cédu-laállományának és a jelentő könyvtárak körének alakulása. In: Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve. 1967. Budapest: OSZK; 1969. p. 366.
- [26] Magyarországi Rendeletek Tára. 1945: 941–942.
- [27] Pasteiner I. Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ igazgatójának jelentése németországi kiküldetéséről. Magyar Könyvszemle. 1923: 254–266.
- [28] Vö. Csík T. Százéves a Gyűjteményegyetemről szóló törvény. A magyar tudomány- és könyvtárpolitika útkeresése az 1920-as években. Könyv és Nevelés. 2023. 1: 53–89., a Klebelsberg beszédéből származó idézet forrása: 77.
- [29] Hóman B – Szekfű Gy. Múzeumok, könyvtárak, levéltárak. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 327.
- [30] Hóman B – Szekfű Gy. Múzeumok, könyvtárak, levéltárak. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 330.
- [31] 1930. évi VI. törvénycikk a természettudományok fejlesztése érdekében teendő intézkedésekről. In: Ezer év törvényei. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=93000006>. TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D40 (letöltés dátuma: 2024. március 11.); Magyary Z. A magyar tudomány élet közigazgatása. In: Magyary Z. A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest: Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége; 1927. p. 609., 611.
- [32] Magyar Minerva. 5. 1912–13. Budapest: Athenaeum; 1915.
- [33] Vö. Scholtz K. Magyarország egészségügyi helyzetéről és felkészültségéről. Orvosi Hetilap. 1933: 967.; Szabó K. Egészségügy a trianoni Magyarországon. In: Orvostörténeti Közlemények. 226–229. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár: Magyar Orvostörténeti Társaság; 2014. p. 184.; Szabó K. A magyar egészségügyi ellátórendszer a két világháború között. In: Hálózatok a tudományok, a technika és az orvoslás körében. Budapest: Magyar Természettudományi Társulat, 2020. p. 40–41., 43.
- [34] Kiss L. Az ispotálytól a modern kórházig. Kórházak Magyarországon a 19. század végétől a második világháborúig. Századvég. 2005. 37. sz.: 64.
- [35] Vö. Szabó K. Egészségügy a trianoni Magyarországon. In: Orvostörténeti Közlemények. 226–229. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár: Magyar Orvostörténeti Társaság; 2014. p. 183–200.
- [36] Vö. általánosságban: Mainzer J. A Kolozsvári Orvos-sebész Tanintézet történeti vázlata 1775–1872. Kolozsvár: Ajtai; 1890., a könyvtárakkal kapcsolatosan: p. 29., 40.
- [37] Kolozsvári Tudományegyetem (1872–1919). In: Szegedi Tudományegyetem. Centenárium. URL: <https://u-szeged.hu/jubileumok/kolozsvari?objectParentFolderId=54951> (letöltés dátuma: 2024. március 13.)
- [38] A M. Kir. Kormány 1919–1922. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai évkönyv. 1919–1922. Budapest: Athenaeum, 1926. p. 137.
- [39] Magyar Minerva. 6. 1930–1931. Budapest: OKBK; 1932. p. 593., 602–607.
- [40] 1912. évi XXXVI. törvénycikk a debreczeni és a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról (1912. VII. 7., kihirdetve: VII. 11) <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91200036>. TV (Letöltés dátuma: 2024. március 13.)
- [41] A pozsonyi egyetem megnyitása. Budapesti Hírlap. 1914. október 4.:14.; A pozsonyi Egyetem megnyitása. Pesti Hírlap. 1914. október 4.: 13.
- [42] Mózsik Gy – Pál A. A pécsi I. belgyógyászati Klinika története. Magyar Belorvosi Archivum. 1998: 138.
- [43] Vö. Magyar Minerva. 6. 1930–1931. Budapest: OKBK; 1932. p. 538–543.
- [44] Magyar Minerva. 6. 1930–1931. Budapest: OKBK; 1932. p. 344., 361–365.; Orosz I (főszerk.) A Debreceni Egyetem története 1912–2012. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó; 2012. p. 207., 210.
- [45] Győry T. Az orvostudományi kar története 1770–1935. Budapest: [s. n.]; 1936. p. 699.
- [46] Vö. Korbuly Gy. A budapesti orvoskari tanáregyesület „Weszpri István” könyvtára. Orvosi Hetilap. 1943: 147–149.
- [47] Vö. Magyar Minerva. 6. 1930–1931. Budapest: OKBK; 1932.

- p. 76., 162–171.
- [48] Vasa L. A Központi Könyvtár szerepe a magyar orvosi könyvtárügyben. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 1997. 2: 48.
- [49] *Magyar Minerva*. 5. 1912–13. Budapest: Athenaeum; 1915. p. 258., 434., 505., 633., 693.
- [50] *Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt*. 1864. 5: 86–87.
- [51] *Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt*. 1912. 2–3: 44.
- [52] *Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt*. 1918–1919: 113., 117.
- [53] A Pozsonyi Orvos-természettudományi Egyesület Közleményei. 1894–1896. IX. füzet. Pozsony: Pozsonyi Orvos-természettudományi Egyesület; 1897. 97. p. <https://archive.org/details/pozsonyiorvoster9121vere/page/140/mode/2up> (letöltés dátuma: 2024. március 14.)
- [54] *Természettudományi Évkönyv. A délmagyarországi természettudományi társulat közlönye*. 1. Temesvár: Délmagyarországi Természettudományi Társulat; 1874. p. 7.
- [55] *Természettudományi Füzetek. A Délmagyarországi Természettudományi Társulat közlönye*. 1905. 1. Temesvár: Délmagyarországi Természettudományi Társulat; 1905. p. 104., az említett katalógus adatai: Temesvár sz. kir. város nyilvános könyvtára szacímjegyzéke. 1–3. Temesvár; 1904–1910.
- [56] *Természettudományi Füzetek. A Délmagyarországi Természettudományi Társulat közlönye*. Temesvár: Délmagyarországi Természettudományi Társulat; 1918. p. 80., 84.
- [57] *Vö. Rendeleti Közlöny*. 1877: 251, 254.; *Uott*. 1882:171; *Uott*. 1884: 17.
- [58] György A. Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. Budapest: Országos Statisztikai Hivatal; 1886. p. 142., 148–149., 154–155.
- [59] György A. Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. Budapest: Országos Statisztikai Hivatal; 1886. p. 123.
- [60] György A. Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. Budapest: Országos Statisztikai Hivatal; 1886. p. 134.
- [61] Vö. Pogányné Rózsa G. A katonaoorvosi tudományos infrastruktúra a jubileumok tükrében. *Honvéddorvos*. 2022. Különszám: 6–29.
- [62] Circular-Verordnung des Kriegsministers v. 9. Dec. 1850. D. 6784. *Vierteljahrsschrift für die praktische Heilkunde*. 1851. 3: 42.
- [63] Útmutatás az újonnan építendő helyőrségi kórházak tervezésére: (A cs. és kir. közös hadsereg részére kiadott „Útmutatás” fordítása). *Rendeleti Közlöny a m. kir. honvédség számára*. 1899, 10: 11.
- [64] *Magyar Minerva*. 5. 1912–13. Budapest: Athenaeum; 1915. p. 738–739., 818–819., 828–829., 844–845., 870–871., 872–873., 944–945., 996–997.
- [65] *Magyar Minerva*. 5. 1912–13. Budapest: Athenaeum; 1915. p. 716–717., 722–723., 786–787., 806–807., 816–817., 834–835., 924–925., 932–933.

LONGEVITY – egészségben megélt évek esszenciája

100% élet – hittel, tudatos cselekvéssel

GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES

elnök, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

g.tolgyag@gmail.com

(fotó: Bráttán Vera)

THURÓCZY BERTALAN 21 éves egyetemi hallgató volt, amikor jobb oldali hererákot diagnosztizáltak nála. A rémisztő diagnózissal szembesülve úgy döntött, nem adja fel, folytatja egyetemi tanulmányait, tehát a kemoterápiás kezelések között bejárta óráira, és letette vizsgáit. Ma már teljesen egészséges, félmaratonokat fut, bioszenzorokat fejleszt, oktat, előadásokat tart, könyveket ír, melyekben az egészségtudatos életmódot hirdeti.

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége 2024. május 14-én megrendezett Országos Értekezletén hangzott el – többek között – az az előadás, amelyből megismerhettük a *longevity* fogalmát, lényegét. Az előadó, Thuróczy Bertalan elsősorban orvosbiológiai mérnök, ezen túl pedig

- **feltaláló:** egy saját ötleten alapuló, digitális betegközpontú orvostechikai eszköz, a Raynaud-szindróma tüneteit enyhítő szenzoros okoskesztyű feltalálója. A klinikai vizsgálatokon is átesett eszközzel számos innovációs díj tulajdonosa,
- **író:** a *Futni, hinni, élni* és a *Super sapiens c.* könyvek szerzője. Előbbi angol nyelvre lefordítva is megjelent. A könyv bevételeiből két sportoló barátjával megalapította a *Futni, Hinni, Élni Alapítványt*, hogy felkarolja és támogassa betegséggel küzdő sorstársait a gyógyulás felé vezető úton, sporttársai és egészséges embertársai elé pedig példaként állítsa az egészségtudatos életmódot,

- **kutató:** 2021-től a Mathias Corvinus Collegium (MCC) Flow Kutató Központjában CsÍKSZENT-MIHÁLYI MIHÁLYI MIHÁLYI flow-élményét orvosbiológiai mérnöki szempontból kutatja,
- **oktató:** az MCC Vezetőképző Akadémia keretében óraadóként az ember optimális fizikai és mentális teljesítményéről tartott tudománykommunikációs és gyakorlatorientált előadásokat. 2022-ben a Semmelweis Egyetemen szintén tudománykommunikációs, valamint mentálhigiénés előadásokkal vett részt az oktatásban,
- **megszállott hosszútávfutó:** hirdeti, hogy a futás milyen fontos szerepet játszott gyógyulásában, és hogyan tűzte ki célul, hogy minimum 100 évig éljen egészségben. Küldetesszerűen beszél arról, hogy a futás milyen fizikai, szellemi és lelki előnyöket jelent számára, hogyan lehet a sportban szerzett felismeréseket az élet minden területén hasznosítani, továbbá milyen szerepet játszanak a legújabb technológiai fejlesztések a hosszú élet elérésében.

Thuróczy Bertalan egy vidéki kis faluban, Rákóczi-falván nőtt fel, ahol a nyári munkák során – a kukoricakapálás, a favágás és a dinnyeszedés közepette – mindig arról álmodozott, hogy szorgalmas tanulással orvos vagy mérnök legyen, és ezáltal embertársai és a világ jobba, szebbé és egészségesebbé tételében segíthessen.

Célja, hogy legalább 100 év egészségben és sportban gazdag, teljes életet éljen. Sportos és egészségügyi életmódjával, tevékenységeivel, fejlesztéseivel, előadásaiival és könyveivel szeretné minél több emberhez eljuttatni az üzenetet, hogy az élet ajándék és minden nap számít, a sport pedig nem büntetés az ember számára, hanem mindennapi kiváltság – a hosszú, egészséges és teljes élet esszenciája.

Thuróczy Bertalan longevity projektjét tökéletesen foglalja össze *Super sapiens* című, második könyvének előszava:

„A Homo sapiens szuperképessége

Létezik egy eszköz, egy módszer, amely szuperképességet ad: segítségével Homo sapiensből Super sapiens válhat belőlünk.

A Homo sapiens a bölcs ember faji megnevezése, amelyen belül a Homo sapiens sapiens a ma élő emberre, mint alfajra utal [1].

E könyvben a (Homo) Super sapiens megnevezést fantáziánévként használom mindazokra, akik az ember szuperképességét felismerték és használják. Ennek segítségével (és a hozzá kapcsolódó biohacking és bioszenzoros megoldásokkal) elérhetjük az életen át fenntartható optimális mentális és fizikai teljesítményt, egyszersmind boldog, egészséges, hosszú, teljes és tartalmas életet élhetünk. Mi több, ezzel a képességgel lépést tarthatunk a harmadik évezred exponenciálisan fejlődő világával, és ugyanilyen ütemben fejlődő értelmet is adhatunk a 21. század korának.

A szuperképességünk felfedezéséről, megismeréséről és előnyeinek kiaknázásáról szól e történet. E képességgel mindannyian rendelkezünk, de a legtöbben nem alkalmazzák: talán mert eddigi életük során még nem is vették észre, miről van szó. Sokan hallottak már erről a képességről, de mégsem tudják (ki)használni a megfelelő ismeretek hiányában.

A legtöbben pedig úgy profitálnak belőle a mindennapokban, hogy nem is tudnak róla. Mások tudják, mi a szóban forgó szuperképesség, kamatoztatják is az erejét, de nem jó célra vagy nem elég hatékonyan.

Te felismerted már a szuperképességünket? Vagy még nem? Esetleg már tudatosítottad, mi az, de még nem tudod kellő eredményességgel alkalmazni? Vagy már használod is, de még hatékonyabban szeretnél élni vele? Ha bármelyik kérdésre a válaszod igen, akkor vágj bele a Super sapiens történetébe, ismerd meg és érd el te is az

optimális mentális és fizikai teljesítményedet és valósítsd meg a tökéletes életviteledet! Hiszen mindannyian – beleértve téged is – felelősek vagyunk az egészségünkért, embertársainkért, sorstársainkért, a teljes és tartalmas életért, és azért, hogy a tudatlanság homályában tartjuk-e továbbra is a fókuszunkat, elpazarolva ezzel legértékesebb erőforrásainkat: az időnket és a figyelmünket.

Vagy ehelyett tudatosan a mindenhol és mindenkor elérhető, alapvető emberi tulajdonságunk, a szuperképességünk tudatában az időtlen örök pillanatban cselekedve teszünk önmagunk és embertársaink, egyszersmind a Homo sapiens jelenéért és jövőjéért.

E könyvben fény derül az igazságra, a szuperképességünk mivoltára, és annak mindennapi használatára. Az igazság nem odaát van, hanem bennünk él, de a tudatlanságból fakadó, beszűkült tudatállapotban továbbra sem lehetünk egyebek, csak boldogtalanságban élő, a Homo sapiens létezésének lényegétől megfosztott szervezetünk biológiai rabszolgái. A Homo sapiens szuperképességét felhasználva megtudhatod az igazságot, amit oly régóta keresel: Super sapiens gondolkodásmódba kapcsolva az igazság nem elérhetetlen, hanem elkerülhetetlen. Hiszen mire vágyunk mi, emberek, a harmadik évezred korában, az évszázadok óta drasztikusan megváltozott, globalizált világban, az exponenciális ütemben fejlődő 21. században? Egyszersmind a modern jelenkorban, a “digitális dopamin” korában, amely az evolúciós örökségünket felhasználva vesz részt a genetikai programunk kizsákmányolásában. Ebben a korban mindenki mindent szeretne, mindenhol és mindenkor, mindezt persze erőfeszítés nélkül, azon nyomban, itt és most, ebben a minutumban. Lehetőleg ingyen és bérmentve, folyamatosan és egyszerre.

Napjainkban a technológia jobban formálja a társadalmi változásainkat, egészségünket, teljesítményünket és fejlődésünket, mint valaha az emberiség történetében. A technoszociális koevolúció korszakában élünk. Dübörög a digitális szemfényvesztés. Az azonnali örömszerzés, a „mindent-egyszerre” és a töméntelen zaj világába csöppentünk. A szuperképességünkkel ez ellen is tehetünk. E képesség nem birtokolható, mégis mindenkié: a Homo sapiens létezésének lényege, az egész állatvilágban egyedülálló képessége, univerzális kiváltsága, mindenkor és mindenhol felbukkanó, mindent magában foglaló tudatállapota. Fedezd fel magadban

a szuperképességet, és ne menekülj tovább szervezeted süllyedő hajóján, az egészséged, az optimális mentális és fizikai teljesítményed, a hosszú, boldog, tartalmas és teljes életed öle tett kézzel, csodaként várva!

Itt a lehetőség, hogy kitörj korlátaid közül: a könyvben bemutatott gyakorlati útmutatóval, tudásbázissal, eszköztárral, módszertanokkal és a neked is elérhető szuperképességgel szabadon távozz az önként – de tudattalanul – választott biológiai rabságból és a tanult tehetetlenségéből.

Készen állsz arra, hogy Homo sapiensből Super sapienssé válj?

A Homo sapiens eddigi történetében az egyik legnagyobb rá leselkedő veszély az volt, hogy éhen hal. A 21. században – először az emberiség történetében – a Homo sapiens legtöbbször már nem az éhezésbe vagy annak következményeibe hal bele, hanem a túlzott fogyasztásba: az egészségre veszélyes túlsúly és elhízás következményeibe. A hagyományos értelemben vett járványok (például a COVID-19 vírus okozta világjárvány) mellett a harmadik évezred hajnalától világszerte egyre nagyobb ütemben jelennek meg a modern, egészségtelen életmód

okozta nem fertőző járványok is. Ilyenek az elhízás, a cukorbetegség, a szív- és érrendszeri problémák, az érlelmeszesedés, a magas vérnyomás, az autoimmun betegségek, a daganatos megbetegedések, a PTSD és a depresszió.

A Super sapiens tudatos, személyre szabott táplálkozással, testmozgással, regenerálódással, stresszkezeléssel és az ezekkel kapcsolatos praktikákkal tesz annak érdekében, hogy ne váljon a modernkori népbetegségek áldozatává. Mi több, szuperképességének felhasználásával, az életén át fenntartható optimális teljesítményével, gondolkodásmódjával és mindennapi szokásai révén egészségtudatosabb, egyszersmind hosszabb és teljesebb életet élhet, mint amire valaha az emberiség történetében lehetősége nyílt.

A Super sapiens felelősségvállalása

A Homo sapiens úgy véli, hogy depressziója a korábbi traumáinak, függőségei pedig a 21. század torzult világának lehetnek a következményei. Ezzel szemben a Super sapiens nem a múltat vagy a világ működését okolja, hanem vállalja a felelősséget saját érzelmi, testi-lelki fejlődéséért. A Super sapiens tudja, hogy a hangulata, a függő-

(fotó: Bráthán Vera; illusztráció: Thuróczy Bertalan prezentációja)

sége, a lelki állóképessége a hormonjainak, neurotranszmittereinek és az idegi kapcsolatainak, összeköttetéseinek köszönhető. Ezen felismerés és tudás birtokában képes elérni, hogy szervezete biokémiája ne ellene, hanem érte dolgozzon, és képes a nagyfokú neuroplaszticitását felhasználva újratervezni az agyát, teszi mindezt a szuperképességével, gondolkodásmódjával, mindennapi cselekedeteivel és szokásai aktív formálásával.”

Ezt a longevity projektet kínálja Thuróczy Bertalan.

„100 év, 5200 hét, 3 milliárd szívdobbanás.” A Super sapiens elolvasása után megértjük, hogy mindannyian felelősek vagyunk tartalmas, egészségben és teljeségben megélt életünkért – és benne minden szívdobbanásunkért! Mind a 3 milliárdért! Mert „Minden nap lehetőség. Minden perc ajándék. Minden pillanat számít.”

<https://tberci.hu/>

Szerzői útmutató | *Author guidelines*

Az Orvosi Könyvtárak a MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) szakfolyóiratoként az érintkező szakterületeken készült tudományos közleményeket, ezen szakmai közösség életével, napi munkájával kapcsolatos cikkeket és érdeklődésére számot tartó híreket tesz közzé open access formában.

Az egyes rovatok rövid bemutatása (ld. a borító hátoldalán) leendő szerzőink számára kínál fel lehetőségeket készülő publikációik céljának, műfajának megválasztásában.

Az Orvosi Könyvtárak – néhány indokolt kivételtől eltekintve – kizárólag máshol még nem publikált írásokat közöl. A szerkesztőség az elektronikus postacímére (ok.szerkesztoseg@gmail.com) megküldött kéziratokat úgy tekinti, hogy azok közrebecsátása minden feltüntetett szerző közös akaratával történik. A közlésre való elfogadás jogát a szerkesztőség fenntartja, az eredeti szövegváltozatokat – a szerzői szabadság és felelősség meghagyásával – szakmai és nyelvi szempontból lektorálja, a megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

Kérjük Tisztelt Szerzőinket, hogy nevük mellett munkahelyüket (amennyiben van) és elektronikus elérhetőségüket is tüntessék fel, a közlemény címét pedig magyar és angol nyelven szerepeltessék.

Az „Eredeti közlemények” rovatba szánt művek kéziratának emellett tartalmaznia kell:

- a cikk magyar és angol nyelvű rezüméjét (maximum 100-100 szó terjedelemben);
- a közlemény tartalmát tükröző 3-5 angol és magyar nyelvű kulcsszót;
- a közlemény végére rendezett jegyzeteket, a hivatkozott (szak)irodalom és a közölt képek forrásait.
- A jegyzetek tartalmazzák az azonosításhoz szükséges adatokat, formai szempontból pedig kövessék a *Vancouver* hivatkozási módszert.

Példák a különféle forrástípusok esetében:

- **teljes könyv**
Tringer L. A pszichiátria tankönyve. 5. átdolg. kiad. Budapest: Semmelweis; 2019. 604 p.
- **könyvfejezet**
Ashley M. Legal aspects of consent to treatment and the nature of malpractice claims in the United Kingdom In: Kay S, Wilks D, McCombe D ed. Oxford Textbook of Plastic and Reconstructive Surgery. Oxford: Oxford University Press; 2021. p. 1597-1604.
- **folyóiratcikk (1-6 szerző)**
Phimister EG, Hamel MB, Morrissey S, Rubin E. The Science behind the Study. N Engl J Med. 2022 June 2; 386 (22): 2138. DOI: 10.1056/NEJMe2206397
- **folyóiratcikk (6-nál több szerző)**
Richeldi L, Azuma A, Cottin V, Hesslinger C, Stowasser S, Valenzuela C, et al. Trial of a Preferential Phosphodiesterase 4B Inhibitor for Idiopathic Pulmonary Fibrosis. N. Engl J Med 2022 June 9; 386 (22): 2178-2187. DOI: 10.1056/NEJMoa2201737
- **internetes forrás**
Kirkman E, Watts S. Combat Casualty Care Research Programme. J R Army Med Corps. 2014 Jun;160(2):109-116. [letöltés dátuma: 2022. július 25.] URL: <https://militaryhealth.bmj.com/content/160/2/109.long>. DOI: 10.1136/jramc-2014-000254

(A Vancouver hivatkozási módszerrel kapcsolatban részletesebben vö. The Medical Library Association Style Manual. Rev. September 2019. Chicago, IL : Medical Library Association; 2019. [letöltés dátuma: 2022. augusztus 17.] URL: <https://www.mlanet.org/page/style-manual>)

Megjelenés: *Appearance:*
elektronikusan *electronic*

Periodicitás: *Periodicity:*
negyedéves *quarterly*

Kiadó: *Published by:*
Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége *Hungarian Medical Library Association*

Felelős kiadó: *Publisher in Charge:*
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI*

Főszerkesztő: *Editor-in-Chief:*
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI*

Honlap: *Website:*
<https://moksz.org> <https://moksz.org>

Facebook: *Facebook:*
<https://www.facebook.com/orvosikvtarak> <https://www.facebook.com/orvosikvtarak>

Szerkesztőbizottság: *Editorial Staff:*
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI*
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD) *DR. GABRIELLA POGÁNYNÉ RÓZSA (PHD)*

Szerkesztőség: *Editorial Board:*
E-mail: *E-mail:*
ok.szerkesztoseg@gmail.com ok.szerkesztoseg@gmail.com

Telefon: *Phone:*
+36 70 610 4093 +36 70 610 4093

Tervezés, tördelés: *Design, layout editor:*
BRÁTÁN VERA *VERA BRÁTÁN*

Adószám: *Tax Number:*
18230082-1-42 18230082-1-42

ISSN 2061-0378

DOI: 10.18424/OK.2024.2

ORVOSI • 2024/2
KÖNYVTÁRAK